

በኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ ሥር ፡ በዳረጎች ፡ የሚደረግ ፡ ክፍያ ።

በጀናታን ፡ ኤ. ኤዲ*

ዳረጎች ፡

፩. መግቢያ ፡

ሀ. ጠቅላላ ።

ዳረጎች ፤ ከዋናው ፡ ውል ፡ ውጭ ፡ የሆነ ፡ ሌላ ፡ ባለገንዘብ ፡ የዋናውን ፡ ባለገንዘብ ፡ መብትና ፡ ከዚህ ፡ ጋር ፡ የተያያዙትን ፡ አሁን ፡ ይጠቀምበት ፡ ዘንድ ፡ በዋናው ፡ ባለገንዘብ ፡ ቦታ ፡ እንዲተካ ፡ ያስችላል ። ይህ ፡ አጭር ፡ መግለጫም ፡ የዳረጎች ፡ መሠረተ—ሃሳብ ፡ ከዋናው ፡ ውል ፡ ውጭ ፡ የሆነ ፡ ሦስተኛ ፡ ወገን ፡ ለዋናው ፡ ባለገንዘብ ፡ ዋናው ፡ ባለዕዳ ፡ ላይ ፡ የነበረውን ፡ በሙሉ ፡ ከመለሰለት ፡ በኋላ ፡ በእርሱ ፡ እነሆ ፡ በመተካት ፡ በዋናው ፡ ዕዳ ፡ ከፋይ ፡ ላይ ፡ ሙሉ ፡ መብት ፡ ሊኖረው ፡ መቻሉን ፡ ያስረዳል ። ይህ ፡ የተወሰነበት ፡ የዳረጎች ፡ ክፍያ ፡ አሠራር ፡ በፍትሐብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥሮች ፡ ፲፱፻፷፰—፸፭ ፡ በተመለከተው ፡ መሠረት ፡ ይወሰናል ።¹

፩ ምንጮች ፡— ከባለዕዳው ፡ ሌላ ፡ ሰው ፡ ለባለገንዘቡ ፡ ግዴታውን ፡ የፈጸመለት ፡ እንደሆነ ፡ ዳረጎች ፡ ሊፈጠር ፡ ይችላል ። አንዳንድ ፡ ይህንን ፡ በመሳሰሉ ፡ ሁኔታዎች ፡ ሕጉ ፡ ራሱ ፡ ግዴታውን ፡ ለፈጸመው ፡ ሰው ፡ በቀጥታ ፡ የባለገንዘቡን ፡ መብት ፡ በባለዕዳው ፡ ላይ ፡ ያገኝ ፡ ዘንድ ፡ ያዝለታል ። ይህ ፡ ሕጋዊ ፡ ዳረጎች ፡ ሲሆን ፡ በዋስትና ፡ በጋራ ፡ ባለዕዳዎችና ፡ በማይንቀሳቀስ ፡ ንብረት ፡ መያዣ ፡ ሕጎች ፡ የተለየ ፡ ጠቃሚ ፡ ቦታ ፡ አለው ። ሆኖም ፡ በብዙ ፡ ሁኔታዎች ፡ ላይ ፡ ከባለዕዳው ፡ ሌሎች ፡ ከፋዮች ፡ የሕጋዊ ፡ ዳረጎችን ፡ መብት ፡ የሚሰጣቸው ፡ የፍትሐብሔር ፡ ሕግ ፡ ወይም ፡ ልዩ ፡ ሕግ ፡ አይኖርም ። በእንደዚህ ፡ ያሉት ፡ ሁኔታዎች ፡ አሁንም ፡ ቢሆን ፡ ከፋዩ ፡ በውል ፡ የዳረጎችን ፡ ጥቅሞች ፡ ለማግኘት ፡ ይችላል ። ለምሳሌ ፡ ሦስተኛ ፡ ወገን ፡

* ኤ.ቢ. ሃርቫርድ ፡ (፲፱፻፷፰) ፤ ጄ.ዲ. የዋንሽንግተን ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ (ሴትል) ፤ በቀ.ታ.ሥ. ዩኒቨርሲቲ ፤ የሕግ ፡ ፋኩልቲ ፡ መምህራንና ፡ ረዳት ፡ ዲን ።

1 የዳረጎች ፡ ክፍያ ፡ አንድ ፡ የተለየ ፡ “የግል ፡ ዳረጎች ፡” ማለት ፡ በሕጋዊ ፡ ግንኙነት ፡ ላይ ፡ የአንድ ፡ ሰው ፡ በሌላ ፡ ሰው ፡ ስፍራ ፡ መተካት ፡ ምሳሌ ፡ ነው ። ማዘድ ፡ እና ፡ ማዘድ ፡ ሌሶን ፡ ደድዋ ፡ ሲቪል ፡ (፲፱፻፶፮ ፡ እ. አ. አ.) ፤ ፪ኛ ፡ መጽሐፍ ፡ ክፍል ፡ ፳፻፵፩ ፡ እንደዚህ ፡ የተብራራው ፡ ዳረጎች ፡ የገንዘብ ፡ መብት ፡ መተላለፍንና ፡ በባለ ፡ መብቱ ፡ ፈቃድና ፡ አማካይነት ፡ በሀብቱ ፡ ባለጉዳይነት ፡ ሦስተኛ ፡ ወገን ፡ የክስ ፡ መብት ፡ እንደያዘ ፡ ሊቆጠር ፡ ይችላል ። ዲፓጅ ፡ ትርኢት ፡ ኢልማንትአይር ፡ ደድዋ ፡ ሲቪል ፡ ቤልሻር ፡ (፫ኛ ፡ እትም ፤ (፲፱፻፷፬ ፡ እ. አ. አ.) ፤ ፪ኛ ፡ መጽሐፍ ፡ ክፍል ፡ ፪፻፲፫ ፡ ለ ፡ ይመለከታል ። እነዚህ ፡ አቋሞች ፡ የሚከተሉት ፡ ሁኔታዎች ፡ በጣሙን ፡ አጠቃላይና ፡ ከሚያሟሉት ፡ ልዩ ፡ ጥቅሞች ፡ ሲወዳደርና ፡ የሁለቱንም ፡ አካባቢ ፡ ተከላካይ ፡ ደንቦች ፡ ስንመለከት ፡ የዚህ ፡ አጠቃላይ ፡ ፅንሰ ፡ ሐሳብ ፡ ተፈላጊነትና ፡ ጥቅሙ ፡ ሊጠየቅ ፡ ይችላል ። ዲ. ፓጅ ፡ የተለየ ፡ ነው ። በዳረጎች ፡ ክፍያ ፡ ማብራሪያው ፡ ላይ ፡ ይህን ፡ አጠቃላይ ፡ ፅንሠ—ሐሳብ ፡ ካነሳ ፡ በኋላ ፡ በባለመብቱ ፡ ፈቃድና ፡ አማካይነት ፡ የያዘውን ፡ ሦስተኛ ፡ ወገን ፡ የክስ ፡ መብት ፡ ወይም ፡ የመተላለፍ ፡ መብትን ፡ በሚያወጋበት ፡ ጊዜ ፡ አነስተኛ ፡ ጥቅም ፡ ላይ ፡ አውሎታል ። ከዚያው ፡ ፫ኛ ፡ መጽሐፍ ፡ ክፍል ፡ ፪፻፲፫ ፡ እና ፡ ተከታዩን ፡ ፫ኛ ፡ መጽሐፍ ፡ ክፍል ፡ ፫፻፸፰ ፡ እና ፡ ተከታዩን ፡ ይመለከታል ። ከግል ፡ ዳረጎች ፡ በተጨማሪነት ፡ የፈረንሳይ ፡ ሕግ ፡ “ሀብታዊ ፡ ድርጉ” ፡ ማለት ፡ በሕጋዊ ፡ ግንኙነት ፡ ላይ ፡ የአንድ ፡ “ነገር” ፡ በሌላ ፡ ነገር ፡ ቦታ ፡ መተካትን ፡ ይቀበላል ። ማዘድ ፡ እና ፡ ማዘድ ፡ ከላይ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ፪ኛ ፡ መጽሐፍ ፡ ክፍል ፡ ፳፻፵፩ ፡ ይመለከታል ። የሀብታዊ ፡ ዳረጎች ፡ መሰረተ—ሃሳብ ፡ በሚገባ ፡ የጠቃሚ ፡ ሀብት ፡ ፅንሰ ፡ ሐሳብ ፡ ክፍል ፡ ነው ። ለተጨማሪ ፡ ማብራሪያ ፡ ማዘድ ፡ እና ፡ ማዘድ ፡ ከላይ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ፪ኛ ፡ መጽሐፍ ፡ ክፍል ፡ ፪፻፲፫ ፡ እና ፡ ተከታዩን ፡ በተለይም ፡ ክፍል ፡ ፪፻፲፫ ፡ ይመለከታል ።

ዋናው : ባለገንዘብ : በባለዕዳው : ላይ : ያሉትን : መብቶች : በውል : እንዲያስተላልፍለት : ተስማምቶ : ሊከፍለው : ይችላል ። በሌላ : በኩል : ሦስተኛው : ወገን : ለባለዕዳው : አስፈላጊውን : ገንዘብ : አበድሮት : አሁን : የተከፈለው : ባለገንዘብ : ይዞ : የነበረውን : መብቶች : ያዝ : ዘንድ : ባለዕዳው : ሊፈቅድለት : ይችላል ። በአንዳንድ : ሁኔታዎች : ሕጉ : ራሱ : ለዚህ : ዓይነቱ : ውሎች : ዋጋ : ይሰጣል ። በርግጥ : በውል : የሚደረግ : ዳረጎች : በክፍያ : ያሉትን : ግዴታዎች : ተፈላጊ : ማቃለያ : መንገዶች : እንዲገቡ : ስለሚያስችል : በሕግም : ውስጥ : በተጨማሪ : ጠቃሚ : ቦታ : ይዞ : ይገኛል ።

፪ ውጤቶች : — የዳረጎቱ : ምንጭ : የትኛውም : ቢሆን : ውጤቱ : ተመሳሳይ : ነው ። ሦስተኛ : ወገን : ከፋይ : በዋናው : ባለገንዘብ : እግር : ይተካል ፤ የእሱንም : መብቶች : በባለዕዳው : ላይ : እንዲያዝ : ይፈቅድለታል ። ስለዚህ : ዳረጎች : ዋጋ : ያለውን : ክፍያ : የተለመደ : ውጤት : ማለት : የግዴታውን : መሠረዝ : በጎን : ያልፋል ። ሆኖም : ዋጋ : ያለውን : ክፍያ : በባለዕዳው : ፋንታ : የፈፀመ : ሰው : የከፈለውን : የገንዘብ : ልክ : ከሶ : ለማስመለስ : እንደሚችል : ማስታወሱ : መልካም : ነው ፤ ምክንያቱም : የዱሮ : ዕዳው : እንደተሠረዘ : ያኔውኑ : በቦታው : አዲስ : ግዴታ ስለሚፈጠር : ነው ። ለምሳሌ : በቀለ : የኃይሉን : ዕዳ : ለአሰፋ : የከፈለለት እንደሆነ : ይህ : ክፍያ : በአሰፋና : በኃይሉ : መሀል : ያለውን : ዕዳ : ቢሠረዝም : ቅሉ : በበቀለና : በኃይሉ : መሀል : አዲስ : ዕዳን : ይፈጥራል² ።

ስለዚህ : የዳረጎች : ጥቅሙ : ተዳራጊው : ገንዘቡን : በክስ : ማስመለስ : ይችላል : ለማለት : ብቻ : አይደለም ። ይህ : መብት : ምንጊዜም : ይኖረዋል ። ዳረጎች : በተለይ : ጥቅም : የሚኖረው : የዳረጎቱ : መብት : በአዳራጊው : ሰው : እጅ : የነበረውን : ጠቅላላ : መብቶችና : ደባሎች : በተደራጊው : ሰው : እጅ : ገብተው : እንዲቆዩ : በማድረጉ : ነው ። ስለዚህም : ተዳራጊው : ክርክሩን : በዚህ : መብት : ላይ : ቢመሠረት : ሁልጊዜ : ለሱ : ደጋፊና : የሚያዋጣ : ሆኖ : ያገኘዋል ።

ለ. ክፍያ ።

በዚህ : ጽሑፍ : ፪ኛና : ፫ኛ : ክፍል : ልዩ : ልዩ : የዳረጎች : ምንጮችንና : ውጤቶችን : በሰፊው : እንመለከታለን ። ከሱ : አስቀድሞ : ግን : የክፍያን : ሕግ : በመጠኑ : እንተነትናለን³ ። ይህም : መሆን : የሚገባው : ለሁለት : ምክንያቶች : ነው ። አንደኛ : ዳረጎች : ብዙውን : ጊዜ : ዋጋ : ያለው : ክፍያ : በሦስተኛ : ወገን : መደረጉን : ይጠይቃል ። ሁለተኛ : በዳረጎች : በኩል : የኢትዮጵያ : ፍትሕ : ብሔር : ሕግ : የፈረንሳይን : ሕግ : በቅርብ : ቢከተልም : እንኳን : የሁለቱ : የክፍያ : ሕጎች : ስለሚለያዩ : አንዳንድ : ውጥንቅጦች : ሳይፈጠሩ : አልቀሩም⁴ ።

2. ለአሁኑ : ዓላማችን : በቀለ : ለአሰፋ : የከፈለለት : በስጦታ : መልክ : የሆነበትን : የተለየ : (ልዩ) ሁኔታ : ወደ : ጎን : እንተወዋለን ።

3. ልዩ : ሁኔታው : በባለዕዳው : በሚሰጠው : ዳረጎች : ተደራጊው : ለባለዕዳው : ገንዘቡን : ሲያበድረውና : በዚሁም : ገንዘብ : ክፍያውን : ባለዕዳው : በግሉ : ሲያደርግ : ይፈጥራል ። ለማብራሪያ : ከበታች : በቁጥር : ፵፪ : የተገለፀውን : ይመለከታል ።

4. የሚከተለው : ማብራሪያ : የሚገቡት : ቅያሪዎች : ማን : ክፍያ : ማድረግ : እንደሚችል : የተወሰነ : ይሆናል ። የኢትዮጵያ : ሕግ : በከፋይ : ችሎታ : በኩል : የፈረንሳይን : ሕግ : ይከተላል ። (የፈረንሳይ : የፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፲፪፻፴፩(፩) : ተመሳሳይ : ደንብ : የኢትዮጵያን : የችሎታን : አጠቃላይ : ደንቦች : በማስገባት : ሊገኝ : ይችላል ። በተለይም : ቁጥር : ፫፻፲፫ : ፫፻፶፰ : ፫፻፹፩ : እና : ፳ : ቫን

የፈረንሳይና፡ የኢትዮጵያ፡ ሕግ፡ አንዳንድ፡ ግዴታዎችን፡ ባለዕዳው፡ በግሉ፡ መፈፀም፡ እንዳለበት፡ ስምም፡ ናቸው። እነዚህ፡ ቋንቋ፡ ኢንቲዩቲ፡ ፕሮሶና፡ (በግል፡ የሚሠሩ)፡ ግዴታዎች፡ ሲሆኑ፡ ባለጉዳዮቹ፡ የበለዕዳውን፡ የግል፡ አቋም፡ በመመልከት፡ ውል፡ የገቡበት፡ ነው። ለምሳሌ፤ አፕራሲዮን፡ ለመደረግ፡ ከዶክተር፡ ጋር፡ መዋዋል፡ ወይም፡ ሥዕል፡ በልዩ፡ አርቲስት፡ ለማሳል፡ መዋዋል። የፈረንሳይን፡ ሕግ፡ ይዞታ፡ በሚያሳየው፡ በኢትዮጵያ፡ ፍትሐ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ ቁጥር ፲፯፻፱፡ (፩) ሥር⁵ “ከውሉ፡ ዓይነት፡ የተነሣ፡ ለባለገንዘቡ፡ ጥቅም፡ ወይም፡ በዚህ፡ ዓይነት፡ እንዲደረግ፡ ግልጽ፡ የሆነ፡ ስምምነት፡ እንዳለ” አንድ፡ ግዴታ፡ የዚህ፡ ዓይነት፡ ጠባይ፡ ሊኖረው፡ ይችላል።⁶ ከላይ፡ ከተሰጡት፡ ከረር፡ ካሉት፡ ምሳሌዎች፡ በተጨማሪ፡ የአገልግሎት፡ መስጠት፡ ውሎች፡ ኢንቲዩቲ፡ ፕሮሶና፡ (በግል፡ የሚሠሩ)፡ ናቸው።⁷

ግን፡ ብዙዎቹ፡ ግዴታዎች፡ በተለይም፡ የጥሪ፡ ገንዘብ፡ ክፍያ፡ ግዴታዎች፡ የዚህ፡ ዓይነቱ፡ ጠባይ፡ የላቸውም።⁸ ቁጥር፡ ፲፯፻፱፡ (፪)፡ አጠቃላይ፡ ደንቡን፡ ሲሰጥ፡—

“በሌላው፡ ጊዜ፡ ሁሉ፡ ግዴታውን፡ እንዲፈጽምለት፡ ከባለዕዳው፡ ሥልጣን፡ የተቀበለ፡ ወይም፡ ስለባለዕዳው፡ ግዴታዎችን፡ እንዲፈጽም፡ በፍርድ፡ ወይም፡ በሕግ፡ የተፈቀደለት፡ ሌላ፡ ሦስተኛ፡ ወገን፡ የተባለውን፡ ግዴታ፡ ሊፈጽም፡ ይችላል”። ይህም፡ በኢትዮጵያ፡ ሕግ፡ ውስጥ፡ ከፈረንሳይ፡ ሕግ፡ በጣሙን፡ ጠበብ፡ ያለ፡ ደንብ፡ ያስገባ፡ መስሎ፡ ይታያል። በፈረንሳይ፡ ፍትሐ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፲፯፻፱ ሥር፡ ግን፡⁹

ደርሲንደን፤ ዘ፡ ሎው፡ ኦፍ፡ ፊዚካል፡ ፕሮሶንስ፡ (ቀ. ኃ. ሥ. ዩኒቨርሲቲ፡ አ.ኤ.አ. ፲፱፻፷፱)፤ የተቀባዩ፡ ችሎታ፡ (የኢትዮጵያ፡ ፍትሐ፡ ብሔር፡ ቁጥር፡ ፲፯፻፱፤ የፈረንሳይ፡ ፍትሐ፡ ብሔር፡ ቁጥር፡ ፲፯፻፱፤) ለማን፡ ክፍያ፡ እንደሚደረግ፡ የኢትዮጵያ፡ ፍትሐ፡ ብሔር፡ ሕግ፤ ቁጥር፡ ፲፯፻፱፤ የፈረንሳይ፡ ፍትሐ፡ ብሔር፡ ሕግ፤ ቁጥር፡ ፲፯፻፱፤ (፩)፤ የኢትዮጵያ፡ ፍትሐ፡ ብሔር፡ ሕግ፤ ቁጥር፡ ፲፯፻፱፤ የፈረንሳይ፡ ፍትሐ፡ ብሔር፡ ሕግ፤ ቁጥር፡ ፲፯፻፱፤ (፪)፤ ይመለከታል። ስለፈረንሳይ፡ ሕግ፡ ማብራሪያ፡ በአጠቃላይ፡ ማዘድ፡ እና፡ ማዘድ፡ ከላይ፡ የተጠቀሰውን፡ ፪ኛ፡ መጽሐፍ፡ ክፍል፡ ፳፻፱፡ እና፡ ተከታዩን፤ ፕላንዳል፡ እና፡ ሪፖርት፤ ትርኢት፡ ፕራቲክ፡ ደድዋ፡ ሲቪል፡ ፍራንሴ፡ (፪ኛ፡ እትም፤ አ.ኤ.አ. ፲፱፻፶፬፡ በኤስሚን)፤ ፯ኛ፡ መጽሐፍ፡ ክፍል፡ ፲፻፱፤ እና፡ ተከታዩን፡ ይመለከታል።

5. የፈረንሳይ፡ ፍትሐ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፲፯፻፱።
6. “ከውል፡ ዓይነት፡ የተነሳ”፡ የሚለው፡ ቃል፡ ከፍትሐ፡ ብሔር፡ እንግሊዝኛ፡ ትርጉም፡ ሳይገባ፡ ቀርቶአል። ሆኖም፡ ይህ፡ ቃል፡ በብሔራዊ፡ አማርኛ፡ ቋንቋ፡ ሆነ፡ በፈረንሳይ፡ ረቂቅ፡ ይገኛል።
7. ለተጨማሪ፡ ምሳሌዎች፡ የዳቪድን፡ ኮሚንተሪ፡ እን፡ ዘ፡ ኢትዮጵያን፡ ሲቪል፡ ኮድ፡ አንቀጽ፡ ፲፪፡ (የመጀመሪያ፡ ረቂቅ)፡ (በኪንደረድ፡ የተተረጎመ፤ ቀ. ኃ. ሥ. ዩኒቨርሲቲ፡ አ.ኤ.አ. ፲፱፻፷፰) ገጽ፡ ፵፫፤ ዲ፡ ፓጅ፤ ከላይ፡ የተጠቀሰውን፡ ፫ኛ፡ መጽሐፍ፡ ክፍል፡ ፬፻፯፤ ፬፻፫፤ ፬፻፰፡ ይመለከታል። ከግል፡ አገልግሎት፡ ሌላ፡ የሚደረጉ፡ ውሎች፡ በተጨማሪ፡ ኢንቲሪ፡ ፕሮሶና፡ (በግል፡ መፈጸም፡ ያለባቸው)፡ ሲሆኑ፡ ይችላሉ። ለምሳሌ፤ የአደራ፡ ማስቀመጥ፡ ውል፡ በአደራ፡ ተቀባይ፡ ወገን፤ የመኖሪያ፡ ቤት፡ ኪራይ፡ ውል፤ በተከራዩ፡ ሰው፡ ወገን።
8. እዚህ፡ የሚገጥመን፡ ጥያቄ፡ እውነተኛ፡ አፈጻጸም፤ አንዳንድ፡ በሁለቱ፡ ወገን፡ ተፈጻሚ፡ ነው፡ ተብሎ፡ የሚጠራው፡ የምትክ፡ ውል፡ ብቻ፡ እንደሆነ፡ መገለጽ፡ ይገባዋል። ለመፈጸም፡ የተገባውን፡ ሕጋዊ፡ አደራ፡ ሌላ፡ ሰው፡ እንዲፈጽመው፡ መተካት፡ (በሚገባ፡ “የምትክ፡ ውል”፡ በመባል፡ የታወቀው)፡ ልዩ፡ ሁኔታ፡ ሲሆን፡ በኢትዮጵያ፡ ፍትሐ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፲፯፻፱፤ እና፡ ተከታታይ፡ ተደንግጓል።
9. የደራሲው፡ ትርጉም፡ የመጨረሻው፡ ቃል፡ ቋንቋ፡ አንዳንድ፡ ገለጻ፡ ያስፈልገዋል፤ ይኸውም፡ ከፋዩ፡ በራሱ፡ ስም፡ የከፈለ፡ እንደሆነ፡ በባለገንዘቡ፡ መብቶች፡ አይዳረግም፡ “ባለጉዳዩ”፡ የሆነ፡ ከፋይ፡ ለምሳሌ፡ የጋራ፡ ባለዕዳ፡ ወይ፡ ዋስ፡ ከሆነ፡ በሕጉ፡ መሰረት፡ በፈረንሳይና፡ በኢትዮጵያ፡ ሕጎች፡ ዳረጎትን፡ ያገኛል፡ (ከበታች፡ በቁጥር፡ ፲፩፡ ያለውን፡ ማስረጃ፡ ይመለከታል)። ቁጥር፡ ፲፯፻፱፤ “ባለጉዳዩ”፡ ያልሆነ፡ በገዛ፡ ስሙ፡ የሚከፍል፡ አይዳረግም፡ ሲል፡ በቀላሉ፡ በመክፈሉ፡

“አንድ : ግዴታ : እንደ : ጋራ : ባለዕዳ : ወይም : ዋስ : በሆነ : በማንኛውም : ባለጉዳይ : ሊፈፀም : ይችላል ።

አንድ : ሦስተኛ : ወገን : በባለዕዳው : ስምና : ፋንታ : የፈጸመ : እንደሆነ : አንድ : ግዴታ : ባለጉዳይ : ባልሆነ : ሦስተኛ : ወገን : እንኳን : ሊፈፀም : ይቻላል ፤ ወይም : ሦስተኛው : ወገን : በራሱ : ስም : ከፈፀመ : ግን : በባለገንዘቡ : መብቶች : አይዳረግም ።”

በሁለቱም : ሕጎች : ይፈጽማል : ተብሎ : ከታሰበው : ባለዕዳ : ይልቅ : ከሌላ : ሰው : እንዲቀበል : ባለገንዘቡ : ሊገደድ : ይችላል : ይሆናል ። የዚህ : ሐሳብ : ዓላማ : ተቀባዩ : ባለገንዘብ : የሚፈጽምልኝ : ባለዕዳው : ካልሆነ : ብሎ : ስሞታ : ለማሰማት : በቂ : ምክንያት : ስለማይኖረው : ነው ።¹⁰ በተለምዶ : የግዴታው : ዓላማ : ማለት : መፈጸም : ያለበት : ነገር : ሳይነካ : ይቆያል ። እንዲሁም : ባለዕዳው : ስለማንኛውም ያለትክክል : መፈፀም : ወይም : ያለመፈጸም : ያለበት : የመጀመሪያ : ሕጋዊ : ኃላፊ ነት : ሳይነካ : ይቆያል ።¹¹ ነገር : ግን : የፈረንሣይ : ሕግ : በኢትዮጵያ : የፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፲፯፻፵፯ : (፪) : ያለው : የሥልጣን : መስጠቱ : ጠቅላላ : ተፈላጊ : ሁኔታ : ይገባል ። በዚህም : የተነሣ : ክፍያው : ካለ : ባለዕዳው : ፈቃድ : ወይም : ተቃውሞውን : እንኳን : እያሰማ : ሊፈፀም : ይችላል ። በፈረንሣይ : ሕግ : ያለው : አንዱ : ገደብ : ሁለቱ : ወገኖች : ተቃውሟቸውን : እያሰሙ : ዋጋ : ያለው : ክፍያ : ከባለዕዳው : በሌላ : ሰው : ሊደረግ : አይችልም : የሚለው : ነው ።¹²

ቁጥር : ፲፯፻፵፯ : ከፈረንሣይ : የዳረገውት : ሕጎች : ጋር : በሚገባ : ይስማማል ። በሕጋዊ : ዳረገውት : ሁኔታዎች : ላይ : ከፋዩ : “ባለጉዳይ” : ስለሚሆን : የሱ : ክፍያ : በቁጥር : ፲፯፻፵፯ : (፩) : በተለይ : ሥልጣን : ተሰጥቶታል ። ከፋዩ : “ባለጉዳይ” : ባልሆነበት : ጊዜ : ደግሞ : በውል : በሚደረግ : ዳረገውት : በባለገንዘቡ : ወይም : በባለዕዳው : እጅ : ስለሚሰጥ : የዳረገውቱን : መስጠት : አዳራጊው : ባለጉዳይ : የሦስተኛውን : ወገን : ክፍያ : እንደማይቃወመው : ይገልጻል ።

ቁጥር : ፲፯፻፵፯ : (፪) : ከኢትዮጵያ : ፍትሕብሔር : የዳረገውት : ሕጎች : ጋር : እስከዚህ : ተስማምቷል : ለማለት : አይቻልም ። እርግጥ : በባለእዳው : በሚሰጠው ዳረገውት : የዚህ : ዓይነቱ : ችግር : አይኖርም ። ይህም : ለፈረንሣይ : ሕጎች : ያደረግ

ብቻ : በሕግ : ዳረገውትን : ለማግኘቱ : አይችልም : ማለት : ነው ። በሁለቱም : በፈረንሳይና : በኢትዮጵያ : ሕግ : ይህ : ሰው : ዳረገውትን : በውል : በባለገንዘቡ : እጅ : ሆነ : ወይም : በባለዕዳው : እጅ : የማግኘት : ዕድል : ይኖረዋል ። ከበታች : በቁጥር : ፴፪ : ፵፪ : ያለውን : ማስረጃ : ይመለከታል ።

10. ስለዚህ : ምክንያት : ነው : በተቃራኒ : ኢንቲዮቲ : ፕሮስና : ግዴታዎች : በግል : መፈፀም : ያለባቸው : ሰውየው : ማን : እንደሆነ : በነዚህ : ሁኔታዎች : የሚፈፀመውን : ነገር : ጠባይ : ይነካል : እና : ስለዚህ : የሰውየው : መቀየር : የዓላማው : መቀየር : ማለት : ይሆናል ።

11. እላይ : በማስረጃ : ቁጥር : ፳ : የተጠቀሰውን : ይመለከታል ።

12. ይህ : በፈረንሳይ : ሕግ : የደንቡ : የተለመደ : አገላለፅ : ነው ። ለምሳሌ : ኮሊን : እና : ካፒይታንት : ኩር : ኤሊሚንቴር : ደድዋ : ሲቪል : ፍራንዚ : (፱ኛ : እትም : እ. አ. አ. ፲፱፻፵፪ : በዴላሞራንዴይር) ፪ኛ : መጽሐፍ : ክፍል : ፬፻፸፮ : (ሪክ : ሰኔ : ፯ : ቀን : ፲፱፻፵፯ : (እ. አ. አ.) ኤስ : ፲፱፻፵፯ : ፩-፳፭ በመጥቀስ) ይመለከታል ። በእርግጠኛ : “ደንቡ” : ላይ : ለተወሰነ : ጊዜ : ክርክር : ነበር ፤ አሁንም : አለ ። ለምሳሌ : ኢብረይና : ሩ : ድዋ : ሲቪል : ፍራንዚ : (፪ኛ : እትም : ፲፱፻፵፰ : እ. አ. አ. በባርቲን : ትርጉም : ፲፱፻፷፰ : እ. አ. አ. ያናፑሎስ፲፮ : 6ኛ : መጽሐፍ : ክፍል : ፫፻፲፮ ፤ በተራ : ቁጥር : ፩ ፤ ፪ ፓቴር : አውራስ : (በ፲፰፻፷፩ : የታተመ ፤ ቡጣኔት) ፪ኛ : መጽሐፍ : ክፍል : ፲፱፻፵፰ : እና : ተከታታይ : ይመለከታል ። ሆኖም : ባለሥልጣኖች : ከፈረንሳይ : ሕግ : ዋጋ : ያለው : ክፍያ : ካለባለዕዳው : ማወቅ : እና : በቅድሚያ : ካለሱ : ሥልጣን : መስጠት : መዳረግ : እንደሚቻል : ይስማማሉ ፤ ይህ : ነው : ከኢትዮጵያ ሕግ : ጋር : የሚነጻጸረውና : በዳረገውት : በሥራ : የሚታዩትን : ችግሮች : ሊያመጣ : የቻለው ።

ነውን : አስተሳሰብ : በመጠቀም : የባለዕዳው : ስለዳረጉቱ : መፍቀድ : ሦስተኛ : ሰው : ክፍያ : ያደርግ : ዘንድ : ሥልጣን : እንደሰጠው : ያመለክታል ። ነገር : ግን : በሕጋዊ : ዳረጎች : ወይም : በባለገንዘቡ : የሚሰጠው : ዳረጎች : ላይ : የተምታቱ : ሁኔታዎች : ሊፈጠሩ : ይችላሉ ። ሕጉ : በግልጽ : የዳረጎችን : ሥልጣን : ይሰጣል ። ግን : ሁልጊዜ : ተከታዩን : ተፈላጊ : ክፍያ : ማለት : ካለሱ : ዳረጎች : ሊፈጠር : ለማይችለውን : ሁኔታ : በግልጽ : አይፈቅድም ።

እርግጥ : በብዙዎቹ : በተጠቀሱት : ሁኔታዎች : ደግሞ : ባለዕዳው : ዳረጎችን ባይሰጥም : እንኳን : ክፍያውን : ሊፈቅድ : ይችላል ። ሆኖም : ይህ : ሙሉ : መልስ : አይደለም ። መጀመሪያ : ነገር : ባለዕዳው : ይህንንም : አያደርግ : ይሆናል ። ስለዚህ ክፍያ : ከዳረጎች : ጋር : አብሮ : የተደረገ : እንደሆነ : የባለዕዳውን : ግዴታ : ሊሠርዝ : አይችልም ። ግን : ቢችል : ማስተላለፍን : ብቻ : ይሆናል ። ይህም : ትብብር : ለማስገኘት : የሚችል : በቂ : ማበረታቻ : ይሆን : አይሆን : እንደ : እያንዳንዱ : ሁኔታ : እንደ : ያለመመቸት : ያሉትን : ተወዳዳሪ : ሃሳቦችን : መኖርና : አለመኖር : በመጨመር : ይመረከባል ።

ከዚህም : በላይ : ባለዕዳው : ፈቃደኛ : ቢሆንም : እንኳ : እሱን : ለማግኘትና : ለመጠየቅ : የማይመች : ወይም : የማይቻል : ወይም : ተቀባይነት : የማይኖረውን : መዘግየት : ያስከትል : ይሆናል ። ይህም : የተፈጠረው : አጠራጣሪ : ሁኔታ : ተዳራጊው : አብዛኛውን : ጊዜ : ከዳረጎች : ለማግኘት : የሚሻው : ማረጋገጫ : ተቃራኒ : ሐሳብ : ስለሚሆን : ከመዳረግ : ሊያስቀረው : ይችላል ። ስለዚህ : በፈረንሳይና : በኢትዮጵያ : ሕግ : ላይ : በሚጠበቁት : ውጤቶች : ላይ : በዛ : ያሉ : በሥራ : ላይ : የሚታዩ : ልዩነቶች : ስላሉ : ከባለገንዘቡና : ከፋይ : ከሚሆነው : ሰው : ቦታ : ሆነን : ብንመለከተው : የኢትዮጵያ : ሕግ : በአጥጋቢነት : ያነሰ : ሆኖ : ይገኛል ።

ከባለዕዳው : የክፍያ : ሥልጣን : ካልተገኘ : ሕጉ : ወይም : ፍርድ : ቤት : ሦስተኛ : ወገን : ክፍያ : ያደርግ : ዘንድ : ሥልጣን : ከሰጠ : ዋጋ : ያለው : ክፍያ : አሁንም : ሊኖር : ይችላል ። ይህ : ዓይነቱ : ክፍያ : ለብቻው : የባለዕዳውን : ፈቃድ : ተፈላጊ : ባደረገው : ጎደሎ : ደንብ : ተስፋ : ያለው : አጠቃላይ : መፍትሔ : ስለሚሰጠን : በሰፊው : ይተነተናል ። በመጀመሪያም : ለሦስተኛ : ወገን : ክፍያ : በሕግ : ስለሚሰጠው : ሥልጣን : ከሕጋዊ : ዳረጎች : ቀጥሎም : በባለገንዘቡ : ከሚሰጠው : ዳረጎች : ጋር : ያለውን : ግንኙነት : በየተራ : እንመለከታለን ። ይህም : የሚሆንበት : በሁለቱ : የዳረጎች : ዓይነቶች : መሠረተ : ሐሳቦች : አንዳንድ : ልዩነቶች : ስላሉ : ነው ።

፩ ሕጋዊ : ዳረጎች : በሕጋዊ - ዳረጎች : በተጠቃለሉት : ሁኔታዎች : ግልጽ : የሆነ : ሥልጣን : ብዙውን : ጊዜ : በሕጉ : ተሰጥቷል ። ቁጥር : ፲፱፻፴፱ : አንድ : ዋስ : የዕዳው : መክፈያ : ቀን : በደረሰ : ጊዜ : ለባለገንዘቡ : ክፍያ : እንዲያደርግ : በግልጽ : ሥልጣን : ይሰጠዋል ። ቁጥር : ፫፻፳፫ : (፩) የማይንቀሳቀስ : ንብረት : መያዣ : መብት : ያለው : ገንዘብ : ጠያቂ : ከርሱ : በፊት : ቀደምትነት : ያለውን : ገንዘብ : ጠያቂ : አስፈቅዶ : ወይም : ይህ : ከርሱ : በፊት : ቀደምትነት : ያለው : ገንዘብ : ጠያቂ : የማይንቀሳቀሰውን : ንብረት : በፍርድ : እንዲያዝ : አድርጎ : እንደሆነ : ግን : ሳያስፈቅድ : እንዲከፍለው : ሥልጣን : ይሰጠዋል ። በጋራ-ባለዕዳዎች : በኩል : ጠቅላላ : ዕዳውን : እያንዳንዱ : የጋራ - ባለዕዳ : ለባለገንዘቡ : የመክፈል : ግዴታ : ስለሚኖርበት : ችግር : አያጋጥመንም ።

በፍትሐ : ብሔር : ሕጉ : የእንደዚህ : ዓይነት : ሕጎች : መኖር : ለመክፈል : የሚሰጠውን : ሥልጣን : ዳረጎች : ለመቀበል : ከሚሰጠው : ሥልጣን : መለየት : ትክክል : መሆኑን : ያመለክታሉ ። እነዚህም : ሕጎች : ችግሩን : ከማቃለል : ይልቅ :

እንዲያውም ፡ ይጨምሩበታል ። ሕጉ ፡ አንዳንዴ ፡ የዳረጎትን ፡ ሥልጣን ፡ ቢሰጥም ፡ እንኳ ፡ ስለክፍያ ፡ ማድረግ ፡ መብት ፡ ፀጥ ፡ ብሏል ። በእውነቱ ፡ ይህ ፡ የፍትሕ ፡ ብሔሩ ፡ ሕጋዊ ፡ ዳረጎት ፡ የአጠቃላይ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ሺ፱፻፸፩ ፡ ሁኔታ ፡ ነው ። ቁጥር ፡ ሺ፱፻፸፩ ፡ ሌላው ፡ ዘንድ ፡ ከሚገኙት ፡ ልዩ ፡ የሕጎች ፡ ድንጋጌዎች ፡ ጋር ፡ የሚካሄድ ፡ አይደለም ።¹³ ስለዚህ ፡ ቁጥር ፡ ፫፻፹፫ ፡ የማይንቀሳቀስ ፡ ንብረት ፡ መያዣ ፡ መብት ፡ የሚያስተዳድረውን ፡ ተመሳሳይ ፡ ልዩ ፡ ሕጎች ፡ ስለ ፡ መያዣ ፡ መብት ፡ ባይኖሩም ፡ እንኳ ፡ ቁጥር ፡ ሺ፱፻፸፩ ፡ ቀዳሚነት ፡ (ወይም ፡ ተከታይነት) ፡ ያለውንና ፡ በመያዣው ፡ መብት ፡ “ባለጉዳይ” ለመሆኑ ፡ ማረጋገጫ ፡ ያለውን ፡ ባለገንዘብ ፡ የከፈለ ፡ የመያዣ ፡ ባለ ፡ መብት ፡ ዳረጎትን ፡ ያገኘ ፡ ዘንድ ፡ ይፈቅድለታል ። ክፍያ ፡ ስለማድረግ ፡ ሥልጣን ፡ ሕጉ ፡ ፀጥ ፡ ስላለ ፡ “ሕጋዊ ፡ ሥልጣን” የለምና ፡ የባለዕዳው ፡ ሥልጣን ፡ መስጠት ፡ አስፈላጊ ፡ ነው ፡ ብለን ፡ እንውሰድ ፡ ወይ ?

ይህ ፡ የሚቻል ፡ የአስተሳሰብ ፡ መንገድ ፡ ቢሆንም ፡ እንኳ ፡ አስፈላጊ ፡ አይደለም ። ይልቅ ፡ አብዛኛውን ፡ ጊዜ ፡ በፈረንሣይ ፡ አገር ፡ በሚደረገው ፡ አተረጓጎም ፡ መሠረት ፡ ቁጥር ፡ ፫፻፹፫ ፡ በፍትሕ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ “ምሳሌያዊ” ፡ የሆነ ፡ አጠቃላይ ፡ መሠረት ፡ ተደርጎ ፡ ሊወሰድ ፡ ይቻላል ። በሌላ ፡ አተረጓጎም ፡ ብንወስደው ፡ የተፋለሱ ፡ ሁኔታዎች ፡ ይፈጠራሉ ። ለምሳሌ ፡ ስለሚንቀሳቀስ ፡ ንብረት ፡ መያዣ ፡ መብትና ፡ ስለማይንቀሳቀስ ፡ ንብረት ፡ መያዣ ፡ መብት ፡ ስንነጋገር ፡ በሁለቱ ፡ መካከል ፡ ልዩነትን ፡ መፍጠር ፡ በዓላማቸው ፡ መሠረት ፡ ስንመረምር ፡ ተደጋፊ ፡ አይሆንም ።

ቁጥር ፡ ፫፻፹፫ ፡ የአጠቃላይ ፡ መሠረት ፡ “ምሳሌያዊ” ብለን ፡ ብንቀበለውስ ፡ መሠረቱ ፡ ምንድን ፡ ነው ? በሚንቀሳቀስ ፡ ንብረት ፡ መያዣ ፡ መብትና ፡ በማይንቀሳቀስ ፡ ንብረት ፡ መያዣ ፡ መብት ፡ መካከል ፡ ያለው ፡ ሁኔታ ፡ ተመሳሳይነት ፡ ተቀራራቢ ፡ ነው ። ነገር ፡ ግን ፡ “መሠረቱ” ፡ ለማይንቀሳቀስ ፡ የመያዣ ፡ ማረጋገጫ ፡ ሕግ ፡ የተወሰነ ፡ ነው ፡ ወይ ? በተቃራኒ ፡ ቁጥር ፡ ሺ፱፻፴፱ ፡ ሌላ ፡ “ምሳሌ” ይመስላል ። ምክንያቱም ፡ እስካሁን ፡ “ባለጉዳይ” ፡ የሆነ ፡ ማንኛውም ፡ ሰው ፡ ዕዳ ፡ ለመክፈል ፡ ስለሚችል ፡ ሕጋዊ ፡ ዳረጎትን ፡ ያገኛል ፡ የሚለውን ፡ የፈረንሣይ ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ ያወጋን ፡ ይመስላል ። በኢትዮጵያው ፡ ፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቃል ፡ በእንደዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ ሁኔታዎች ፡ የተደረገ ፡ ክፍያ ፡ “በሕግ ፡ የተፈቀደ ፡ (ሥልጣን ፡ የተሰጠው)” ፡ ነው ። ግልጽ ፡ የሆኑት ፡ ሕጎች ፡ የዚህን ፡ መሠረት ፡ የተለዩ ፡ አገባቦች ፡ በቀላሉ ፡ ያሳያሉ ። በእንደዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ ዙሪያ ፡ ጥምጥም ፡ አስተሳሰብ ፡ ወደፈረንሣይ ፡ የክፍያ ፡ ሕግ ፡ ተመርተን ፡ እንገባለን ።

፪— ባለገንዘቡ ፡ ስለሚሰጠው ፡ ዳረጎት ፡ — የሕጉ ፡ አርቃቂ ፡ የፈረንሣዩን ፡ የዳረጎት ፡ ሕግ ፡ ሳይቀይር ፡ ለማስገባት ፡ ያለውን ፡ ፍላጎት ፡ የክፍያ ፡ ሕግ ፡ ከመለወጡ ፡ ጋር ፤ በባለገንዘቡ ፡ ከሚሰጠው ፡ ዳረጎት ፡ ሁኔታዎች ፡ ላይ ፡ ማስማማቱ ፡ በበለጠ ፡ አስቸጋሪ ፡ ነው ። በዚህ ፡ ሁኔታ ፡ በባለዕዳው ፡ ሥልጣን ፡ መስጠት ፡ መመረከው ፡ በእኩል ፡ የማያጠግብ ፡ ነው ። እንደገና ፡ ከፍርድ ፡ ቤት ፡ ሥልጣን ፡ መሰጠት ፡ የተለየ ፡ አጋጣሚ ፡ ይሆናል ። ስለዚህ ፡ አሁንም ፡ ቢሆን ፡ ጥያቄው ፡ ከፋይ ፡ በባለገንዘቡ ፡ በሚሰጠው ፡ ሁኔታዎች ፡ ክፍያ ፡ ለማድረግ ፡ «በሕግ ፡ ሥልጣን ፡ ተሰጥቶት» ፡ እንደሆነ ፡ መወሰኑ ፡ ነው ።

የተሰጠ ፡ ግልጽ ፡ ሥልጣን ፡ የለም ፤ ቁጥር ፡ ሺ፱፻፷፰ ፡ ዳረጎትን ፡ ብቻ ፡ እንጂ ፡ ክፍያን ፡ አይጠቅስም ። ስለዚህ ፡ ሥልጣን ፡ ለመስጠት ፡ ከሌላ ፡ ሃሳብ ፡ በማ

13. ይህ ፡ ጉዳይ ፡ በሕጋዊ ፡ ዳረጎት ፡ ሁለተኛ ፡ ክፍል ፡ ገለፃ ፡ በሰፊው ፡ ተብራርቷል ።

ፍለቅ ፡ የምናደርገው ፡ ክርክር ፡ ከባድ ፡ ተቃውሞ ፡ ይገጥመዋል ። አሁን ፡ ከፋዩ ፡ በምኑም ፡ «ባለጉዳይ» ፡ ስላልሆነ ፡ ከላይ ፡ ሕጋዊ ፡ ዳረጎትን ፡ በመጥቀስ ፡ ያስፋፋናቸውን ፡ መሠረት ፡ ለነዚህ ፡ ሁኔታዎች ፡ በማራዘም ፡ ልንጠቀምበት ፡ አንችልም ። ዳረጎት ፡ ዋጋ ፡ ያለውን ፡ ክፍያ ፡ ተፈላጊ ፡ ስለሚያደርግ ፡ ቁጥር ፡ ሺ፱፻፷፰ ፡ ዳረጎትን ፡ ሲፈቅድ ፡ በውስጣዊነት ፡ የክፍያን ፡ ሥልጣን ፡ መስጠት ፡ አለበት ፡ ብሎ ፡ አንድ ፡ ሰው ፡ ሊከራከር ፡ ይችላል ። ነገር ፡ ግን ፡ ቁጥር ፡ ሺ፱፻፷፰ ፡ ይህ ፡ የውስጥ ፡ ሃሳብ ፡ መጠቀም ፡ ሳይገባበት ፡ ትርጉም ፡ ያለው ፡ የአገባብ ፡ ቦታ ፡ አለው ፤ ይኸውም ፡ የሦስተኛ ፡ ወገን ፡ የክፍያ ፡ ሥልጣን ፡ ባገኘበት ፡ ሁኔታዎች ፡ የዳረጎትን ፡ ሥልጣን ፡ መስጠት ፡ ነው ።

በመጨረሻም ፡ ይህ ፡ ዓይነቱ ፡ አተረጓጎም ፡ ባለገንዘቡ ፡ ሦስተኛ ፡ ወገን ፡ ክፍያ ፡ ካለባለዕዳው ፡ ፈቃድ ፡ ያገኘ ፡ ዘንድ ፡ «ሥልጣን ፡ ለመስጠት» ፡ የሚችለው ፡ በተጨማሪ ፡ ሦስተኛውን ፡ ወገን ፡ ሲዳርግ ፡ ብቻ ፡ ነው ፡ ወደሚለው ፡ ቅጥ ፡ የሌለው ፡ ውጤት ፡ ይመራናል ።

በዚህ ፡ ደረጃ ፤ ክፍት ፡ ሆነው ፡ የቀሩን ፡ ምርጫዎች ፡ የተፋለሱ ፡ ብቻ ፡ ናቸው ። ቁጥር ፡ ሺ፱፻፷፰ ፡ ክፍያን ፡ የማይፈቅድ ፡ ከሆነ ፡ ዋጋ ፡ ያለው ፡ ክፍያ ፡ ለጊዜው ፡ የባለዕዳውን ፡ ሥልጣን ፡ መስጠት ፡ ይጠይቃል ። ስለዚህ ፡ ለዳረጎት ፡ የባለዕዳው ፡ ፈቃድ ፡ ተፈላጊ ፡ ባይሆንም ፡ እንኳ ፡ ዳረጎት ፡ ሊኖር ፡ የሚችለው ፡ ለክፍያው ፡ ሥልጣን ፡ የሰጠ ፡ እንደሆነ ፡ ብቻ ፡ ነው ። ይህ ፡ የሚፈጥረው ፡ መሰናክል ፡ ትልቅ ፡ ሊሆን ፡ አይችል ፡ ይሆናል ፤ ምክንያቱም ፡ ባለዕዳው ፡ አብዛኛውን ፡ ጊዜ ፡ ሥልጣን ፡ ላለመስጠት ፡ ፍላጎት ፡ ስለማይኖረውና ፡ አገባብ ፡ የሌለውን ፡ እንቢታ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ባለዕዳው ፡ በቁጥር ፡ ሺ፯፻፲፫ ፡ እና ፡ ሺ፯፻፴፪ ፡ ያለበትን ፡ የቅን ፡ ልቡና ፡ ግዴታውን ፡ እንዳፈረሰ ፡ መቁጠር ፡ ይኖርበታል ¹⁴ ሆኖም ፡ ባለዕዳው ፡ “ሥልጣን ፡ ይሰጥ” ፡ ዘንድ ፡ ለማግኘት ፡ አስቸጋሪ ፡ የሆነስ ፡ እንደሆነ ፡ የሚለው ፡ በጣም ፡ አስፈላጊ ፡ የሆነው ፡ በሥራ ፡ የሚታየውን ፡ ችግር ፡ ማመዛዘን ፡ ይቀረናል ። ይህ ፡ ውጤት ፡ በሙሉ ፡ አጥጋቢ ፡ አይደለም ፡ ቢሆንም ፡ ይህ ፡ ውጤት ፡ ሊስማማ ፡ በማይችለው ፡ በቁጥር ፡ ሺ፯፻፵፱ (፪) ፡ እና ፡ በሺ፱፻፷፰ ፡ ልዩነት ፡ ፊት ፡ ልንደርስ ፡ የምንችለው ፡ የመጨረሻው ፡ ጥሩ ፡ ውጤት ፡ ይሆናል ።

፫— ማጠቃለያ ፡— ዳረጎት ፡ ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ በሦስተኛ ፡ ወገን ፡ ዋጋ ፡ ያለው ፡ ክፍያ ፡ መደረጉን ፡ ይመረከባል ። የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ በፈረንሳይ ፡ ሕግ ፡ የማይፈለገውን ፡ የሦስተኛ ፡ ወገን ፡ ክፍያ ፡ በሚያደርግበት ፡ ጊዜ ፡ ሥልጣን ፡ ከባለዕዳው ፡ ከፍርድ ፡ ቤት ፡ ወይም ፡ በሕግ ፡ በኩል ፡ እንዲኖር ፡ ይጠይቃል ። በባለዕዳው ፡ በሚሰጠው ፡ ዳረጎት ፡ ሁኔታዎች ፡ የባለዕዳው ፡ ለዳረጎቱ ፡ የሚሰጠው ፡ ፈቃደኛነት ፡ ለክፍያው ፡ ሥልጣን ፡ መስጠቱን ፡ ያረጋግጣል ። በሕጋዊ ፡ ዳረጎት ፡ ሁኔታዎችም ፡ ላይ ፡ ፍትሐብሔሩ ፡ “ባለጉዳይ” ፡ የሆነ ፡ ሦስተኛ ፡ ወገን ፡ ክፍያ ፡ ያደርግ ፡ ዘንድ ፡ በመፍቀድ ፡ በፈረንሳይ ፡ ሕግ ፡ የሚገኘውን ፡ መሠረት ፡ በውስጣዊነት ፡ ይዟል ። ሆኖም ፡ ባለገንዘቡ ፡ በሚሰጠው ፡ ዳረጎት ፡ ሁኔታዎች ፡ ላይ ፡ በሕግ ፡ ሥልጣን ፡ ተሰጥቷል ፡ ብሎ ፡ ሐሳብ ፡ መውሰድ ፡ አይፈቅድም ። ስለዚህ ፡ ክፍያው ፡ ዋጋ ፡ ያለው ፡ መሆኑ ፡ ለጊዜው ፡ በባለዕዳው ፡ ለክፍያ ፡ ሥልጣን ፡ መስጠት ፡ ላይ ፡ ይመረከባል ፤ ይህም ፡ በእውነቱ ፡ ባለገንዘቡ ፡ ለማድረግ ፡ ከሚሰጠው ፡ ፈቃድ ፡ ከሕሊና ፡ ግምት ፡ እንደማስረጃ ፡ መቅ

14. የብዙ ፡ ባለጉዳዮችን ፡ “ፍላጎት” ፡ በተጠቀሱት ፡ አዋቂዎች ፡ የፈረንሳይ ፡ ደንብ ፡ ማብራሪያ ፡ ከላይ ፡ በቁጥር ፡ ፲፪ ፡ ለማስረጃ ፡ የተገለጸውን ፡ ይወዳደራል ።

ረብ : የለበትም ። ባለዕዳው : የሚያደርገውን : አግባብ : የሌለውን : ሥልጣን : የመስጠት : እንቢታ : ፍርድ : ቤቱ : ባለዕዳው : የቅን : ልቡና : ግዴታውን : እንዳፈረሰ : ቢቆጥርበት : ለዚህ : ሕግ : ችግር : ማቃለያ : መንገድ : ሊሆን : ይችላል ።

፪ : የዳረጎት : ምንጮች ።

ከላይ : የሠፈሩትን : ሐሳቦች : መነሻ : በማድረግ : የዳረጎትን : ምንጮች : በሰፊው : መመልከት : ይቻላል ። በኢትዮጵያ : ሕግ : ሦስት : ምንጮች : ይገኛሉ ። ሕጋዊ : ዳረጎት : በሕጉ : መሠረትና : አሠራር : ከፋይ : በተከፈለው : ባለገንዘብ : መብቶች : የሚተካበት : ሲሆን : ሁለቱ : በባለገንዘቡና : በባለዕዳው : የሚሰጡት : የውል : ዳረጎቶች : ናቸው ።

ሀ. ሕጋዊ : ዳረጎት ።

በአንዳንድ : ሁኔታዎች : የሌላን : ሰው : ዕዳ : የሚከፍል : ሰው : የዳረጎትን : ጥቅም : በቀላሉ : በሕጉ : መሠረትና : አሠራር : ምንም : ዓይነት : ስምምነት : ሳያስፈልግ : ያገኛል ። በእያንዳንዱ : እንደዚህ : ያለው : ሁኔታ : ሕጉ : ከፋይ : የሌለውን : ሰው : ዕዳ : በሚከፍልበት : ጊዜ : ልዩ : ልዩ : ዓይነት : “ባለጉዳይነት” : እንዳለው : ያውቅለታል ። አብዛኛውን : ጊዜ : ይህ : የሚሆንበት : ምክንያት : ዕዳው : ከሌላ : ሰው : ዘንድ : በመጨረሻ : ቢቆይም : እንኳ : ሕጋዊ : ዳረጎት : ያገኘው : ከፋይ : በዕዳው : መሠረዝ : ወይም : ያለመሠረዝ : በቀጥታ : ስለሚነካ : ነው ። ይህም : ለምሳሌ : ያህል : የጋራ - ባለዕዳዎች : የዋሶች : ወይም : በሀብቱ : ላይ : ጠቀሜታ : ያላቸው : ሰዎች : ሁኔታ : ነው ።

ቁጥር : ፲ ፱፻፸፩ : ስለሕጋዊ : ዳረጎት : የሚናገረው : የፍትሕ : ብሔሩ : አጠቃላይ : ሕግ : ነው ። እሱም : ሕጋዊ : ዳረጎት : እንዴት : መሰጠት : እንዳለበት : የሚያሳይና : በሌላ : በሚገኙ : በፍትሕ : ብሔሩ : ልዩ : ሕጎች : እያንዳንዳቸው : የተገለጹ : ሁለት : ሠፊ : መሠረቶችን : ያቀርባል ። እነዚህ : ሁለት : መሠረቶች : እንደገና : የፈረንሳይን : ሕግ : ተፀንኦ : ያመለክታል ።¹⁵

፩. “ከሌሎች : ጋር : ወይም : ስለሌሎች : ሆኖ : እንዲከፍል : በሚገደድ” : ሰው : የተደረገ : ክፍያ : —¹⁶ አንድ : ከፋይ : “ከሌላ : ጋር” : ወይም : “ስለሌላ : ሆኖ” : የሚገደድበትን : ዕዳ : የከፈለ : እንደሆነ : ይህ : ከፋይ : በቁጥር : ፲ ፱፻፸፩(ሀ) ።

15. የኢትዮጵያ : የፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፲፱፻፸፩ : —
በባለገንዘቡ : መብቶች : በተከፈለው : ገንዘብ : ልክ : በሕግ : የሚተላለፈው : ድርጎ :
(ሀ) ከሌሎች : ጋር : ወይም : ስለሌሎች : ሆኖ : አንድ : ዕዳ : እንዲከፍል : በመገደድ : ይህን : ዕዳ : ከፍሎ : የጋራ : ባለዕዳዎችን : ድርሻ : ለመጠየቅ : መብት : ላለው : ሰው : የሆነ : እንደሆነ :
(ለ) የአንድ : ንብረት : ባለቤት : በሆኑ : ወይም : በዚህ : ንብረት : ላይ : ልዩ : መብት : ወይም : ቀዳሚነት : ባለው : መያዣ : ወይም : በመያዣ : መብት : ያለው : በመሆኑ : ምክንያት : በዚህ : ንብረት : ላይ : በልዩ : መብት : ወይም : በመያዣ : መብት : ያለው : በመሆኑ : (ሞርጊጅ) ወይም : መያዣ : ላለው : ባለገንዘብ : የከፈለ : እንደሆነ ፤
(ሐ) በሌላዎችም : በሕግ : በተወሰኑ : ጉዳዮች : የሆነ : እንደሆነ : ነው ።
በፈረንሳይና : በኢትዮጵያው : ሕግ : ሊኖሩ : የሚችሉት : አንዳንድ : የተለዩ : ልዩነቶች : በሚቀጥለው : ማብራሪያ : ይተነተናሉ ።

16. በዚህ : ሁኔታ : የኢትዮጵያ : ሕግ : የፈረንሳይን : ሕግ : በጣሙን : በቅርብ : ይከተላል ። ማዙድና : ማዙድ : ከላይ : የተጠቀሰውን : ክፍል : ፳፻፶፭ ፤ ፕላኒዎል : እና : ሪፖርት : ከላይ : የተጠቀሰውን : ክፍል : ፪፻፳፰ : ይመለከታል ።

መሠረት : ለከፈለው : ገንዘብ : ያህል : በሕግ : የዳረጎትን : መብት : ያገኛል ። ይህ : አንቀጽ : (ቁጥር) : “ከሌላ” : ሰው : ጋር : ዕዳን : እንዲከፍል : ለሚገደድ : የጋራ - ባለዕዳና : እንዲሁም : “ስለሌላ” : ሰው : ዕዳን : እንዲከፍል : ለሚገደድ : ዋስ : ይውላል ። እነዚህም : ሁለት : ውጤቶች : በይበልጥ : ልዩ : በሆኑት : ሕጎች : ቁጥር : ሺ ፱፻፱ ፣¹⁷ እና : በቁጥር : ሺ ፱፻፵፬ : እንደያዳንዳቸው : ግልጽ : ተደርገዋል ።

ሀ. ስለጋራ - ባለዕዳዎች :— አሰሩና : በቀለ : በጋራ - ባለዕዳነት : ከኃይሉ : ሺ : ብር : በመቶ : አሥራ - ሁለት : ወለድ : ሂሳብ : ያለውና : በታህሣሥ : ፴ : የሚከፈል : ዕዳ : አለባቸው : እንበል ። ታህሣሥ : ፴ : ቀን : በቀለ : ለብቻው : ለኃይሉ : ገንዘቡን : በሙሉ : ይከፍለዋል ። በቀለ : በሕግ : ለኃይሉ : ሙሉ : ዕዳውን : ለመክፈል : ግዴታ : ስላለበት : ይህ : ያደረገው : ክፍያ : በግልጽ : ዋጋ : ያለው : ነው ። አብዛኛውን : ጊዜ : ከዚህ : ሁለት : ውጤቶች : ይከተላሉ ፤ ይህም : በጋራ - ባለዕዳዎችና : በኃይሉ : መሀል : ያለው : ዕዳ : መሠረዝና፤¹⁸ አዲስ : ዕዳ : በበቀለና : በአሰሩ : መሀል : መፈጠሩ : ነው ። አዲሱም : ዕዳ : የሚፈጠረው : ቁጥር : ሺ ፱፻፳ : ለበቀለ : ከድርሻው : በላይ : የከፈለውን : ገንዘብ : ከአሰሩ : እንዲጠይቅ : መብት : ስለሚሰጠው : ነው ። ይህ : የመጠየቅ : መብት : አንድ : ተወካይ : በወካዩ : ስም : ያወጣውን : ወጭ : ወካዩ : እንዲመለስለት : የሚያደርገው : ጥያቄ : ዓይነት : ነው ።¹⁹ ለአሰሩ : ማስጠንቀቂያ : መስጠት : ሳያስፈልግ : በቀለ : ከከፈለበት : ቀን : አንስቶ : በመቶ : ዘጠኝ : ሂሳብ : ወለድ : ይታሰብለታል ።²⁰

ነገር : ግን : ሕጉ : ከፋዩን : የጋራ - ባለዕዳ : በባለገንዘቡ : መብቶች : በቁጥር : ሺ፱፻፸፩ (ሀ) : እና : በሺ ፱፻፱ : ስለሚያዳርግ : የመጀመሪያው : ውጤት : ማለት : በኃይሉና : በጋራ - ባለዕዳዎች : መሀል : ያለውን : ዕዳ : አያሠርዝም : እንዲያውም : ዕዳው : ለኃይሉ : ጥቅም : ሳይሆን : ለበቀለ : ጥቅም : ይቀጥላል ። ስለዚህ : በቀለ : አሰሩን : የመጠየቂያ : ሁለተኛ : ዓይነት : የክስ : መብት : ይኖረዋል ፤ ይኸውም : በመቶ : አሥራ : ሁለት : ሂሳብ : ወለድን : ስለሚይዝ : ለሱ : በበለጠ : ጠቃሚ : ይሆናል ።

ለ. ዋሶች :— የዋስትና : ሕግ : ድንጋጌዎች : አንድ : ዋስ : የከፈለውን : ገንዘብ : ለመቀበል : ባለው : የግል : መብት : ከዳረጎት : ጋር : ያለውን : ግንኙነት : በተለይ : ግልጽ : አድርጎ : ያቀርባል ። አሰሩ : በቀለን : ዋስ : አድርጎ : ከኃይሉ : ላይ : ፻ : ብር :

17. በእንግሊዘኛው : የፍትሐብሔሩ : ትርጉም : “ዳረጎት” : በመዛባት : “መተካት : ”ተብሎ : ተተርጉሟል ። የቁጥር : ሺ፱፻፱ : (፩) በይበልጥ : የተሻሻለው : ደንብ : የሚሆነው : (፩) ጥያቄ : ማቅረብ : የሚችለው : የአንድነት : ባለዕዳ : የሆነ : ሰው : ለባለ : ገንዘቡ : በከፈለው : ልክ : በባለገንዘቡ : መብት : ተዳራጊ : ይሆናል ።

18. የኢትዮጵያ : ፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ሺ፰፻፮ :

19. የኢትዮጵያ : የፍትሐብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፪ሺ፪፻፳፩ (፫) በፈረንሳይ : ሕግ : ይህ : የክስ : መብት : እንደውክልና : ወይም : ጀሽን : ዳፊርስጌ : (በኢትዮጵያ : ፍትሐብሔር : ሕግ : ሥልጣን : ሳይሰጠው : የሌላን : ሰው : ጉዳይ : የመምራት : ሥራ : በሚባለው) : ሆኖ : የጋራ : ባለዕዳነቱ : ግንኙነት : ከውል : ይሁን : ወይም : ከሕግ : በመነሳቱ : ላይ : የተመረከዘ : ይሆናል ። ፕላኒዎል : እና : ሪፑብሊክ : ካላይ : የተጠቀሰውን : ፯ኛ : መጽሐፍ : ክፍል : ሺ፪፻ : ይመለከታል ። የኋለኛውን : ሁኔታ : እንደ : ሕጋዊ : እንደራሴነት : ብናየው : ምናልባት : በእኩልነት : ተስማሚ : ሊሆን : ይችላል ። የኢትዮጵያ : ፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፪ሺ፪፻፱ : ይመለከታል ። ቁጥር : ፪ሺ፪፻፳፩ : (፫) ስልጣን : ሳይሰጠው : የሌላውን : ሰው : ጉዳይ : በመምራት : ስራ : ለገባ : ሰው : እንደ : ቁጥር : ፪ሺ፪፻፳፩ : (፫) ሊሰራ : ስለሚችል : ለዓላማችን : የክስ : መብት : እርግጠኛ : ተፈጥሮ : ከዚህ : የማይጠቅሰን : ነው ።

20. የኢትዮጵያ : የፍትሐብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፪ሺ፪፻፳፩ (፫) ወይም : ፪ሺ፪፻፳፩ : (፫) ከቁጥር : ሺ፰፻፮ : ጋር : በማጣመር :

ያለወለድ ፡ ይበደራል ፡ እንበል ። በመከፈያው ፡ ቀን ፡ አሰፋ ፡ መክፈል ፡ ያቅተዋል ፡ ያኔ ፡ ኃይሉ ፡ በቀለን ፡ ሲጠይቀው ፡ በቀለ ፡ በአሰፋ ፡ ስም ፡ ዕዳውን ፡ ይከፍላል ።

አሁንም ፡ በቀለ ፡ አሰፋን ፡ ከሶ ፡ የከፈለውን ፡ ገንዘብ ፡ ለመቀበል ፡ በቁጥር ፡ ሺ፱፻፵ ፡ መሠረት ፡ መብት ፡ ይኖረዋል ። ይህ ፡ የክስ ፡ መብት ፡ የተከፈለውን ፡ ዋና ፡ ገንዘብ ፡ ወለድና ፡ በቀለ ፡ ያወጣውን ፡ ኪሣራ ፡ የመቀበል ፡ መብት ፡ አጣምሮ ፡ ይይዛል። አንዳንድ ፡ ጊዜም ፡ በክፍያው ፡ ምክንያት ፡ በበቀለ ፡ ላይ ፡ የደረሰውን ፡ የጉዳት ፡ ኪሣራ ፡ ሊያጠቃልል ፡ ይችላል ። ከድርሻው ፡ በላይ ፡ እንደከፈለው ፡ የጋራ ፡ ባለዕዳ ፡ ክስ ፡ የማቅረብ ፡ መብት ፡ የሚያስገኘው ፡ ቁጥር ፡ ሺ፱፻፵፩ ፡ በአኳኃኑ ፡ የተወካይን ፡ የክስ ፡ መብት ፡ መስሎ ፡ ይታያል ፤ እና ፡ በዋናው ፡ ባለዕዳ ፡ ማስጠንቀቂያ ፡ መስጠት ፡ አስፈላጊ ፡ ሳይሆን ፡ በቀለ ፡ ከከፈለበት ፡ ቀን ፡ አንስቶ ፡ ወለድ ፡ እንዲያገኝ ፡ ያስችለዋል ።²¹

ዳረጎት ፡ በቁጥር ፡ ሺ፱፻፸፩ (ሀ) ፡ እና ፡ በሺ፱፻፵፬ ፡ መሠረት ፡ ለከፋዩ ፡ (በቀለ) ፡ ሁለተኛ ፡ ዓይነት ፡ የክስ ፡ መብት ፡ በተጨማሪ ፡ ይሰጠዋል ። የትኛውን ፡ ዓይነት ፡ መብት ፡ ከፋዩ ፡ ይመርጣል ፡ ብንል ፡ መልሱ ፡ እንደ ፡ ጉዳዩ ፡ ሁኔታ ፡ የተለያየ ፡ ይሆናል ። ከላይ ፡ በተሰጠው ፡ ምሳሌ ፡ ዋሱ ፡ (በቀለ) ፡ ከከፈለበት ፡ ቀን ፡ አንስቶ ፡ በመቶ ፡ ዘጠኝ ፡ ሕጋዊ ፡ ወለድ ፡ ሊያሰጥ ፡ የሚችለውን ፡ በግል ፡ ክስ ፡ ማቅረብን ፡ ይመርጣል። በሁለተኛው ፡ ዓይነት ፡ የክስ ፡ መብት ፡ (በዳረጎት) ፡ ቢሆን ፡ ግን ፡ ባለገንዘቡ ፡ ቢበዛ ፡ ሊያገኝ ፡ የሚችለው ፡ በመቶ ፡ ዘጠኝ ፡ ወለድ ፡ ሲሆን ፡ ይህንኑ ፡ የሚያገኘው ፡ ለባለዕዳው ፡ ማስጠንቀቂያ ፡ ሰጥቶ ፡ እንደሆነ ፡ ነው ፤ እንዲያውም ፡ በጠቅላላው ፡ ወለድ ፡ ነፃ ፡ ተብሎም ፡ ሊተረጎም ፡ ይችላል ። የይርጋ ፡ ዘመን ፡ በባለገንዘብ ፡ የክስ ፡ መብት ፡ ማለፍ ፡ ሊታገድ ፡ ሲችል ፡ የግል ፡ የክስ ፡ መብት ፡ ግን ፡ ከፋዩ ፡ ከከፈለበት ፡ ቀን ፡ አንስቶ ፡ ስለሚታሰብ ፡ ሊታገድ ፡ አይችልም ። ሆኖም ፡ አብዛኛውን ፡ ጊዜ ፡ የዳረጎት ፡ የክስ ፡ መብት ፡ ይመርጣል ፤ ምክንያቱም ፡ በመቶ ፡ ዘጠኝ ፡ የበለጠ ፡ የወለድ ፡ ሂሳብ ፡ ሊይዝ ፡ ስለሚችልና ፡ በሀብት ፡ መያዣ ፡ የተመሠረተ ፡ ስለሚሆን ፡ ነው ፤ ወይም ፡ በባለገንዘቡ ፡ ቦታ ፡ መተካቱ ፡ ልዩ ፡ የሆነ ፡ ጥቅም ፡ ሊይዝ ፡ ስለሚችል ፡ ነው ።²²

፪ የአንድ ፡ ንብረት ፡ ባለቤት ፡ በሆነ ፡ ወይም ፡ በዚህ ፡ ንብረት ፡ ላይ ፡ ልዩ ፡ መብት ፡ ወይም ፡ ቀዳሚነት ፡ ባለው ፡ መያዣ ፡ ወይም ፡ መያዣ መብት ፡ ባለው ፡ ሰው ፡ ስለሚደረጉት ፡ ክፍያዎች²³ — ፡ ከፋዩ ፡ ራሱ ፡ የአንድ ፡ ሀብት ፡ ባለቤት ፡ የሆነ ፡ እንደሆነ ፡ ወይም ፡ በአንድ ፡ ሀብት ፡ የመያዣ ፡ መብት ፡ (ቀዳሚነት ፡ ባለው ፡ መያዣ ፡ የማይንንቀሳቀስ ፡ ንብረት ፡ መያዣ ፡ ወይም ፡ የሚንቀሳቀስ ፡ ንብረት ፡ መያዣ) ካለው ፡ በዚሁ ፡ ሀብት ፡ ላይ ፡ የመያዣ ፡ መብት ፡ ያለውን ፡ ባለገንዘብ ፡ በመክፈል ፡ በከፈለው ፡ ገንዘብ ፡

21. ፕላንዎል ፡ እና ፡ ሪፑርት ፡ ከላይ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ፲፮ኛ ፡ መጽሐፍ ፡ ክፍል ፡ ሺ፰፻፵ ፡ ይመለከታል ።
22. ለምሳሌ ፡ አሰፋና ፡ በቀለ ፡ የሚባሉ ፡ የጋራ ፡ ባለዕዳዎች ፡ አሉ ፡ ብንልና ፡ አንደኛው ፡ ማለት ፡ አሰፋ ኃይሉን ፡ ዋስ ፡ አድርጓል ፡ ብንል ፡ ኃይሉ ፡ ለሁለቱም ፡ ዋስ ፡ ቢሆን ፡ ኖሮ ፡ በሁለቱም ፡ ላይ ፡ የግል ፡ የክስ ፡ መብት ፡ ይኖረው ፡ ነበር ፡ ግን ፡ ለአሰፋ ፡ ብቻ ፡ ዋስ ፡ ከሆነ ፡ ዕዳውን ፡ በሙሉ ፡ ሊጠይቀው ፡ ቢችል ፡ እንኳን ፡ የግል ፡ ክስ ፡ መብቱ ፡ በአሰፋ ፡ ላይ ፡ ብቻ ፡ ይሆናል ። ሆኖም ፡ በባለገንዘቡ ፡ መብት ፡ በመዳረግ ፡ ክሱን ፡ መርጦ ፡ ከአሰፋ ፡ ወይም ፡ ከበቀለ ፡ (ወይም ፡ ከሁለቱም) ፡ የከፈለውን ፡ ሙሉ ፡ ገንዘብ ፡ ሊጠይቅ ፡ ይችላል ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ የተገለጸው ፡ የፈረንሳይ ፡ ሕግ ፡ ይዞታ ፡ ነው። ፕላንዎል ፡ እና ፡ ሪፑርት ፡ ከላይ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ፯ኛ ፡ መጽሐፍ ፡ ክፍል ፡ ሺ፱፻፪ ፡ ይመለከታል ። የኢትዮጵያ ፡ የፍትሕብሔር ፡ ሕግ ፡ በግልፅ ፡ ይህንን ፡ ሁኔታ ፡ አይሰጥም ፡ ሆኖም ፡ የፈረንሳይን ፡ ሕግ ፡ ተመሳሳይ ፡ የሆኑ ፡ ሕጎች ፡ ስለሚገኙበት ፡ ውጤቱ ፡ ከላይ ፡ የተዘረዘረውን ፡ ሊመስል ፡ ይችላል ።
23. ስለፈረንሳይ ፡ ሕግ ፡ ማብራሪያ ፡ ማዘድና ፡ ማዘድ ፡ ከላይ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ክፍል ፡ ፰፻፶፩ ፡ ፕላንዎል ፡ እና ፡ ሪፑርት ፡ ከላይ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ክፍል ፡ ሺ፪፻፴ ፡ ይመለከታል ።

ልክ : በባለገንዘቡ : መብቶች : ላይ : የዳረጎትን : መብት : ቁጥር : ሺ፱፻፸፩ (ለ) : ይሰጠዋል ። ሕጋዊ : ዳረጎት : ብዙውን : ጊዜ : ከፋዩ : የሌላው : ሰው : ዕዳ : ይሠረዝ : ዘንድ : የጠበቀ : ባለጉዳይነት : ባላቸው : ሁኔታዎች : ላይ : ይፈቅዳል : ላልነው : ቃል : በተለይ : ግልጽ : የሆነ : ምሳሌ : ነው ። በብዙ : ሁኔታዎች : ባለዕዳው : ክፍያው : ካቃተው : በኋላ : ባለገንዘቡ : ሀብቱን : ከማስከበሩ : ለማስቀረት : ከፋዩ : ለሀብቱ : ባለጉዳይ : ከሆነ : ክፍያ : ለማድረግ : ይችላል ።

ለምሳሌ : አሰፋና : ለገሠ : የአንዲት : መሬት : የጋራ - ባለሀብቶች : ናቸው : እንበል ። አሁን : አሰፋ : ብድር : ለማግኘት : በመሬቱ : ላይ : ያለውን : ድርሻ : ለብድሩ : ማስያዣ : ይሰጣል : እንበል²⁴ ። አሰፋ : ብድሩን : መክፈል : ያቅተዋል ። በአሰፋ : አበዳሪ : የመሬቱ : መከበር : መሬቱ : ሳይከፋፈል : ለመጠቀም : ለሚፈልገው : በቀለ : በጣም : የማይስማማ : ሊሆንበት : ይችላል ። ወይም : የመሬቱን : ከልክ : ባለፈ : ዝቅተኛ : በሆነ : ዋጋ : መሸጥን : ሊያስከትል : ይችላል ። በሌላ : አነጋገር : ምንም : እንኳን : ዕዳው : የግሉ : ባይሆንም : አበዳሪው : በሚወስደው : እርምጃ : በቀለ : በርግጥ : ሊሸበር : ይችላል ። በዚሁም : አኳኋን : በቀለ : ባለገንዘቡን : (አበዳሪውን) : ከከፈለ : ቁጥር : ሺ፱፻፸፩(ለ) : በሕጉ : አሠራር : በጋራ - ባለሀብቱ : ላይ : ለከፈለው : ገንዘብ : ያህል : ለወደፊት : ለማስመለስ : የዳረጎት : መብት : ይሰጠዋል ። ቁጥር : ሺ፱፻፸፩ : (ለ) : በተጨማሪም : በልዩ : ልዩ : የፍትሕ : ብሔሩ : ሕጎች : ልዩ : አገባብ : ተሰጥቶታል ። ለምሳሌ : በሌላ : የማይንቀሳቀስ : ንብረት : መያዣ : በቀዳሚነቱ : ሁለተኛ : የሆነ : በንብረቱ : ላይ : መያዣ : ያለውን : አንድ : ሰው : እንውሰድ ። የራሱን : የማይንቀሳቀስ : ንብረት : መያዣ : ለማዳን : ሁለተኛው : የማይንቀሳቀሰው : ንብረት : ያዥ : በሀብቱ : ላይ : እርምጃ : ሊወስድ : የሚፈልገውን : አንደኛ : የማይንቀሳቀስ : ንብረት : ያዥ : ሊከፍለው : ይችላል²⁵ ። ይህንን : ቢያደርግ : በቁጥር : ሺ፱፻፸፩ : (ለ) : እና : ቁጥር : ፫፻፹፫ : (፪) : በከፈለው : ባለገንዘብ : መብቶች : ይዳረጋል ።

ቁጥር : ፫፻፹፫ : (፪) : ከአጠቃላይ : ሕጉ : ቁጥር : ሺ፱፻፸፩ : (ለ) : ጋር : ጠንቀቅ : ያለ : ማወዳደር : ያስፈልገዋል ። ቁጥር : ፫፻፹፫ : ተቀዳሚነት : ላላቸው : ባለገንዘቦች : ክፍያ : የሚያደርገውን : የማይንቀሳቀስ : ንብረት : ያዥን : ብቻ : ያዳርጋል ። ይህም : ከፈረንሣዊ : የፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ሺ፪፻፶፩ : ጋር : ይስማማል ፤ ነገር : ግን : ይህ : በቁጥር : ሺ፱፻፸፩ : (ለ) : የሌለ : ገደብ : ነው ። ቁጥር : ሺ፱፻፸፩ : (ለ) : ለምሳሌ : የመጀመሪያ : (ተቀዳሚ) : የማይንቀሳቀስ : ንብረት : ያዥ : ለማስከበር : የሚያስፈራራውን : ሁለተኛ : (ተቀጣይ) : የማይንቀሳቀሰውን : ንብረት : ያዥ : ያስነሳበት : ዘንድ : የማንጠቀምበት : ምንም : ምክንያት : የለም ።²⁶ ይህ : በፈረን

24. የበቀለ : ፈቃድ : አስፈላጊ : ቢሆንም : እንኳ : ይህ : በኢትዮጵያ : የፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ሺ፪፻፶፩ : ተፈቅዷል ። የኢትዮጵያ : ፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፩፻፲፱፻፳፮ ።

25. በመጀመሪያ : ተከታዩ : የማይንቀሳቀስ : ንብረት : መብት : ባለመያዣ : በዚህ : አጠራጣሪ : ባለዕዳ : ላይ : የሚኖረውን : ገንዘብ : መጨመሩ : እንግዳ : ነገር : ሊመስለን : ይችላል ። ነገር : ግን : አንድ : መሬት : ፲ ሺ : ብር : በተቀዳሚ : የማይንቀሳቀስ : ንብረት : ባለመያዣና : ፭ ሺ : ብር : በተከታዩ : ባለመያዣ : ተይዞአል : እንበል ። ተከታዩ : (ሁለተኛው) : የማይንቀሳቀስ : ንብረት : ባለመያዣ : ባሁኑ : ሁኔታ : መሬቱ : በግዴታ : ቢሸጥ : ፲ ሺ : ብር : ያወጣል : ብሎ : ቢገመት : ለሱ : ምንም : ገንዘብ : እንደማይተርፍለት : ይታወቃል ። ይኸኔ : ተቀዳሚውን : የማይንቀሳቀስ : ንብረት : ባለመያዣ : ከፍሎ : በሱ : መብቶች : በመዳረግ : መሬቱ : በኋላ : ይበልጥ : በሚሻል : ዋጋ : መሸጥ : ይተማመን : ይሆናል : ወይም : የባለዕዳው : የገንዘብ : ይዞታ : ወደ : ፊት : መሻሻሉን : ይጠባበቅ : ይሆናል ።

26. እዚህም : በድጋሚ : አንድ : ሰው : የመጀመሪያ : (ተቀዳሚው) : የማይንቀሳቀስ : ንብረት : ያዥ : ይህንን : በማድረግ : ምን : ጥቅም : ያገኛል : ብሎ : ይገረም : ይሆናል ። በርግጥ : ተከታዩ : (ሁለተኛው) : የማይንቀሳቀስ : ንብረቱ : ባለመያዣ : በመሬቱ : ላይ : ክስ : የሚያመጣው : የሺያጩ :

ሣዩ ፡ ፍትሐብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ሺ፪፻፶፩ ፡ (፩) ፡ ያለውና ፡ በኢትዮጵያ ፡ የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፫፻፹፫ ፡ የተጨመረው ፡ ገደብ ፡ በፈረንሣይ ፡ አገር ፡ ተተችቶበታል።²⁷
 ቁጥር ፡ ሺ፪፻፸፩ ፡ (ለ) ፡ በቀጥታ ፡ በመጠቀም ፡ ይህ ፡ ገደብ ፡ መታለፍ ፡ ይቻላል ፤
 መታለፍም ፡ አለበት ።

በሌላ ፡ በኩል ፡ ሁለቱም ፡ ቁጥር ፡ ፫፻፹፫ ፡ እና ፡ ቁጥር ፡ ሺ፪፻፸፩ (ለ) ፡ ከፈረንሣይ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ሺ፪፻፶፩ ፡ (፩) ፡ ጠብብ ፡ ያሉ ፡ ድንጋጌዎችን ፡ ይወክላሉ።
 ቁጥር ፡ ፫፻፹፫ ፡ ክፍያ ፡ ለሚያደርጉት ፡ የማይንቀሳቀስ ፡ ንብረት ፡ ያገኙ ፡ ጥቅም ፡ ዳረጎችን ፡ ሲሰጥ ፡ ቁጥር ፡ ሺ፪፻፸፩ (ለ) ፡ ደግሞ ፡ ክፍያ ፡ ለሚያደርጉት ፡ ባለሀብቶች ፡ ወይም ፡ ባለመያዣ ፡ ባለገንዘቦች ፡ ጥቅም ፡ ዳረጎችን ፡ ይሰጣል። የፈረንሣይ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ሺ፪፻፶፩ (፩) ፡ ግን ፡ ሰፋ ፡ ባለአኳኋን ፡ በሱ ፡ ላይ ፡ የተቀባይነትን ፡ ብልጫ ፡ ያለውን ፡ ባለገንዘብ ፡ የከፈለ ፡ ማንኛውም ፡ ባለገንዘብ ፡ (መያዣ ፡ የሌለውን ፡ ባለገንዘብ ፡ ጨምሮ) ፡ እንዲዳረግ ፡ ይፈቅዳል። ከዚህ ፡ ጋር ፡ ተመሳሳይ ፡ የሆነ ፡ የሕጋዊ ፡ ዳረጎች ፡ ሕግ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ ሊገኝ ፡ አይችልም።²⁸

፫. በሕግ ፡ የተሰጡ ፡ ሁኔታዎች ፡— ቁጥር ፡ ሺ፪፻፸፩ ፡ (፫) ፡ ሕጋዊ ፡ ዳረጎች ፡ ሕጉ ፡ በግልጽ ፡ በሰጠበት ፡ ሁኔታዎች ፡ በተጨማሪ ፡ ይሆናል²⁹ ። በፍትሐብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ወይም ፡ ተመሳሳይ ፡ አስተሳሰብ ፡ የያዙትን ፡ የአሁኑን ፡ የሕግ ፡ ደንቦች ፡ በማራዘም ፡ የተስፋፋ ፡ ትርጓሜ ፡ በማድረግ ፡ ወይም ፡ በልዩ ፡ ድንጋጌዎች ፡ ሕጉ ፡ “እንዲሁ ፡ ለመስጠት” ፡ ይችላል።

ቁጥር ፡ ሺ፶፱ ፡ የውርስ ፡ ዕዳዎችን ፡ በመክፈል ፡ የሚገኘውን ፡ የፈረንሣይን ፡ የዳረጎች ፡ መሠረት ፡ በተወሰነ ፡ አኳኋን ፡ የሚደርስውን ፡ ይመስላል። የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ ዳረጎችን ፡ ለልዩ ፡ ነዛዜ ፡ ስጦታ ፡ ተቀባይ ፡ ብቻ ፡ ይሰጣል። በጠቅላላ ፡ ስጦታ ፡ በውርሱ ፡ ለሰዎች ፡ የሚደረገው ፡ ክፍያ ፡ ግን ፡ ዳረጎችን ፡ ያገኙ ፡ ዘንድ ፡ በግልጽ ፡ አልተሰጠም።

በጣም ፡ ጥቅም ፡ ያለውና ፡ ተጨማሪ ፡ የሆነ ፡ የዳረጎች ፡ አገባብ ፡ ከጉዳት ፡ ኪሣራ ፡ ለመዳን ፡ የሚገባው ፡ የኢንሹራንስ ፡ ውለታ ፡ ነው። በንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፹፫ ፡ መሠረት ፡ የጉዳት ፡ ኪሣራውን ፡ የከፈለው ፡ ኢንሹራንስ ፡ ማኅበር ፡ ጉዳቱን ፡ ካደረሱት ፡ ሦስተኛ ፡ ወገኖች ፡ ላይ ፡ ክስ ፡ ለማቅረብ ፡ የዳረጎችን ፡ መብት ፡ ያገኛል።³⁰

ዋጋ ፡ ቢያንስ ፡ ዕዳውን ፡ በግማሽ ፡ ሊያስመልስልኝ ፡ ይችላል ፡ የሚባል ፡ ተስፋ ፡ ይሆናል። ከዚህም ፡ ተቀዳሚ ፡ የማይንቀሳቀስ ፡ ንብረት ፡ ያሻፍሮ ፡ የሚደርሰውን ፡ ገንዘብ ፡ በሙሉ ፡ ይከፍላል ፡ ማለት ፡ ነው ፡ ይህ ፡ ተቃውሞ ፡ ስንመለከትው ፡ ትክክለኛ ፡ ነው ። ነገር ፡ ግን ፡ አበዳሪዎች ፡ በተበዳሪ ፡ ጉዳዮች ፡ ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ በቅርብ ፡ የሚገቡ ፡ መሆናቸውንና ፡ እነዚህም ፡ ጉዳዮች ፡ እንዳይከሽፉ ፡ የመጣር ፡ ውጫዊ ፡ ባለጉዳይነት ፡ እንዳላቸው ፡ ይዘነጋል።

27. ኤ. ዊኤል ፡ ድዋ ፡ ሲበል ፡ ሌዝ ፡ አብልጋሲዮን ፡ (ፕሬዝ ፡ ሃኖት ፡ እ. አ. አ.) ገጽ ፡ ፱፻፵፱ ፡ ይመለከታል።

28. በተጨማሪ ፡ በማይንቀሳቀስ ፡ ንብረት ፡ መያዣና ፡ በሚንቀሳቀስ ፡ ንብረት ፡ መያዣ ፡ ተመሳሳይ ፡ ሁኔታዎች ፡ ቢኖሩም ፡ በሚንቀሳቀስ ፡ ንብረት ፡ መያዣ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ በዳረጎች ፡ ስለሚደረገው ፡ ክፍያ ፡ የሚናገር ፡ ሕግ ፡ የለም። ቁጥር ፡ ሺ፪፻፸፩ ፡ (ለ) ፡ ግን ፡ በርግጥ ፡ ይገባል። በሚንቀሳቀስ ፡ ንብረት ፡ መያዣ ፡ ክፍል ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፷፻፵፰ ፡ “ስለዕቃ ፡ መተካት” ፡ የሚለው ፡ በዳረጎች ፡ ስለሚደረግ ፡ ክፍያ ፡ አይናገርም። ይህ ፡ አንድ ፡ የሀብታዊ ፡ ዳረጎች ፡ ምሳሌ ፡ ነው። ከላይ ፡ በማስረጃ ፡ ቁጥር ፡ ፩ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ይመለከታል።
 የቁጥር ፡ ሺ፪፻፸፩ ፡ (ለ) ፡ አገባብ ፡ ተጨማሪ ፡ ምሳሌዎች ፡ በቁጥር ፡ ፫፻፱፻፳ ፡ እና ፡ ፫፻፱፻፯ ፡ ይገኛል።

29. የፈረንሣይ ፡ ፍትሐብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ሺ፪፻፶፩ ፡ (፫) ።

30. በዚህ ፡ ሕጋዊ ፡ ዳረጎች ፡ እና ፡ “በዳረጎች ፡ ውሎች ፡ አንቀጾች” ፡ መካከል ፡ ልዩነት ፡ ማድረግ ፡ ያስፈልጋል። በቀድሞው ፡ የፈረንሣይ ፡ ሕግ ፡ ሕጋዊ ፡ ዳረጎች ፡ አይሰጥም ፡ ነበርና ፡ የውል ፡ ዳረጎች ፡ አንቀጾች ፡ እንደዳረጎች ፡ ሳይሆን ፡ እንደ ፡ መብት ፡ መተላለፍ ፡ ይቆጠሩ ፡ ነበር። ስለዚህም ፡ የኢንሹራንስ ፡ ከሦስተኛ ፡ ወገን ፡ የማስመለስ ፡ መብት ፡ እንሹራንስ ፡ የገባውን ፡ ሰው ፡ በከፈለው ፡ ልክ ፡

የኢትዮጵያ፡ የባሕር፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፫፻፳፫፡ በሦስተኛ፡ ወገኖች፡ ላይ፡ ልዩ፡ በሆነው፡ “በጠቅላላ፡ ጭማቂ”፡ የባሕር፡ ኢንፎርሜሽን፡ መሠረቶች፡ ክስ፡ ለመምራት፡ መቻሉን፡ የማያመለክት፡ ተመሳሳይ፡ መሠረት፡ ይዟል። የንግድ፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፯፻፺፡ በሚያስገርም፡ አኳኋን፡ የዳረጎች፡ ደንቦችን፡ (ሕጋዊ፡ ዳረጎችን፡ ተወት፡ አድርገን)፡ በሰዎች፡ ኢንፎርሜሽን፡ ውል፡ ዳረጎች፡ እንዳይደረግ፡ ይከለክላል። በአደጋ፡ ወይም፡ በጤና፡ ኢንፎርሜሽን፡ ሁኔታዎች፡ ላይ፡ የዚህ፡ ዓይነቱ፡ መከልከል፡ በቂና፡ ግልጽ፡ የሆነ፡ ምክንያት፡ የለውም፤ ምክንያቱም፡ ዳረጎች፡ የኢንፎርሜሽን፡ መሥሪያ፡ ቤት፡ ገቢ፡ በጣሙን፡ ይቀንሰዋል። ይህም፡ በጣም፡ ሠፊ፡ የሆነ፡ የኢንፎርሜሽን ፅድል፡ ይሰጥና፡ እንዲሁም፡ ከፍ፡ ያለ፡ ሕብረ፡ ሰባዊ፡ ጥቅም፡ ስለሚኖረው፡ ከዚህም፡ ከዚያም፡ ከተሰበሰበው፡ አጠራጣሪ፡ ጥቅም፡ መስጠት፡ ይመረጣል።³¹

ለ. በውል፡ የሚሰጥ፡ ዳረጎች።

ሕጉ፡ ዳረጎችን፡ ለከፋዩ፡ በማይሰጥበት፡ ሁኔታዎች፡ በከፋዩና፡ በባለገንዘቡ፡ ወይም፡ በባለዕዳው፡ ስምምነት፡ በደረግ፡ ዳረጎች፡ ሊፈጠር፡ ይችላል። በሁለቱም ሁኔታዎች፡ የዳረጎች፡ ጥቅሙ፡ ባለጉዳዮቹ፡ ግዴታው፡ ይፈፀም፡ ዘንድ፡ የ “ማቃለያ” መንገድ፡ ይሰጣቸዋል።

፩. በባለገንዘቡ፡ ስለሚሰጠው፡ ዳረጎች፡—³² አሰፋ፡ ከኃይሉ፡ ላይ፡ በታህሣሥ፡ ፴፡ በሙሉ፡ የሚከፈል፡ የ፳ሺ፡ ብር፡ ብድር፡ ወስዷል፡ እንበል። ይህ፡ ብድር፡ በዓመት፡ በመቶ፡ አሥር፡ የወለድ፡ ሂሳብ፡ ይኖረውና፡ በማይንቀሳቀስ፡ ንብረት፡ መያዣ በአሰፋ፡ መሬት፡ ላይ፡ ዋስትና፡ ተጠብቋል። አሁን፡ ኃይሉ፡ ራሱ፡ ክፍያው፡ ቀደም ብሎ፡ በመስከረም፡ እንዲደረግለት፡ ይፈልጋል፡ እንበል። በዚህ፡ ጊዜ፡ አሰፋ፡ ክፍያ፡ ያደርግ፡ ዘንድ፡ ለማስገደድ፡ አይችልም። አሰፋም፡ ይህ፡ ገንዘብ፡ አሁንም፡ ሊያስፈልገው፡ ስለሚችል፡ በፈቃደኛነት፡ ለመክፈል፡ ዝግጁ፡ አይሆን፡ ይሆናል። ግን፡ በቀለ፡ ሦስተኛው፡ ወገን፡ የዋና፡ ገንዘቡንና፡ የወለዱን፡ ክፍያ፡ ማግኘቱ፡ ከተረጋገጠለት፡ ለኃይሉ፡ ክፍያውን፡ ለማድረግ፡ ፈቃደኛ፡ ሊሆን፡ ይችላል። በዚህ ሁኔታ፡ ላይ፡ በባለገንዘቡ፡ የሚሰጠው፡ ዳረጎች፡ ተዳራጊው፡ ከፋይ፡ በዋናው፡ ባለገንዘብ፡ “እግር፡ እንዲተካና” ዋና፡ ዕዳውን፡ ከነመያዣው፡ እንዲያዝበት፡ ኃይሉ፡ የፈለገውን፡ ክፍያ፡ ወዲያውኑ፡ በማግኘት፡ እንዲጠቀምና፡ በቀለም፡ ጠቃሚ፡ በመሰለው፡ ወለድና፡ መያዣ፡ ገንዘቡን፡ የማበደር፡ ዕድል፡ እንዲያገኝ፡

አልነበረም፡ (በዳረጎችና፡ በመብት፡ መተላለፍ፡ ደንብ፡ ያሉት፡ ልዩነቶች፡ ሙሉ፡ ማብራሪያ፡ ከበታች፡ በማስረጃ፡ ቁጥር፡ ፶፪፡ ስር፡ ይገኛል።) አሁን፡ የፈረንሳዩ፡ ሕግ፡ ሕጋዊ፡ ዳረጎችን፡ ይሰጣል። በተጨማሪም፡ ይህ፡ ሕግ፡ ሕጋዊ፡ ዳረጎችን፡ ይሰጣል። በተጨማሪም፡ ይህ፡ ሕግ፡ በመብት፡ መተላለፍን፡ የሚከላከል፡ ትዕዛዛዊ፡ ሕግ፡ ነው።

ፕላኒዎል፡ እና፡ ሪፑብሊክ፡ ከላይ፡ የተጠቀሰውን፡ ፲፩ኛ፡ መጽሐፍ፡ ክፍል፡ ፳፻፶፯፡ ይመለከታል።

31. ኢንፎርሜሽን፡ የገባው፡ ሰው፡ “ስለነሱ፡ ስለከፈለ”፡ ለተጠራቀመ፡ ጥቅሙን፡ “ይፈልጋል”፡ ብሎ፡ ለመከራከር፡ ይችላል። ዳረጎችን፡ የሚፈቅድ፡ ደንብ፡ ከተስማሙበት፡ በርግጥ፡ ከፋዩ፡ ክፍያው፡ ተሻሽሎለት፡ ለሚጠራቀሙበት፡ ጥቅሞች፡ ላይከፍል፡ ይችላል። በዚያ፡ ሁኔታ፡ “ፍላጎቱ”፡ አሁንም፡ ቢኖር፡ እንኳ፡ የሕግን፡ ከለላ፡ ማግኘት፡ ይችላል፡ እንደሆነ፡ ግልጽ፡ አይደለም። በመንግሥቱ፡ የጡረታ፡ ፕላኖች፡ የዳረጎች፡ ሕጎች፡ ስለማይገኙበት፡ ተመሳሳይ፡ የሆኑ፡ ጥያቄዎች፡ ሊነሱ፡ ይችላሉ። የመንግሥት፡ ሰራተኞች፡ የጡረታ፡ አዋጅን፡ ቁጥር፡ ፵፯፡ (እ. አ. አ. ፲፱፻፳፩)፡ ተሻሽሎ፡ እንደወጣው፡ የመንግሥት፡ ሰራተኞች፡ ጡረታ፡ አበል፡ አዋጅ፡ ቁጥር፡ ፪፻፱፡ (እ. አ. አ. ፲፱፻፷፫)፡ የወጣውን፡ ይመለከታል።

32. በአጠቃላይ፡ ማዘድ፡ እና፡ ማዘድ፡ ከላይ፡ የተጠቀሰውን፡ ፪ኛ፡ መጽሐፍ፡ ክፍል፡ ፳፻፶፯ — ፶፱፡ ፕላኒዎል፡ እና፡ ሪፑብሊክ፡ ከላይ፡ የተጠቀሰውን፡ ፯ኛ፡ መጽሐፍ፡ ክፍል፡ ፳፻፳፩ — ፳፫፡ ይመለከታል።

ያደርጋል ። በሌላ ፡ በኩል ፡ በአሰፋ ፡ ላይ ፡ ምንም ፡ ችግር ፡ አልተፈጠረም ። የተበደረው ፡ ገንዘብ ፡ ሆነ ፡ የመክፈያው ፡ ጊዜ ፡ አልተለወጠም ። የተለወጠ ፡ ነገር ፡ ቢኖር ፡ የባለገንዘቡ ፡ ሰው ፡ ብቻ ፡ መቀየር ፡ ነው ።

በቁጥር ፡ ፲፱፻፳፰ ፡ ሥር ፡ ከባለዕዳው ፡ በሌላ ፡ የተከፈለ ፡ ባለገንዘብ ፡ ከፋዩን ፡ በራሱ ፡ መብቶች ፡ በባለዕዳው ፡ ላይ ፡ ተዳራጊ ፡ እንዲሆን ፡ በማንኛውም ፡ ጊዜ ፡ ሊያዳርገው ፡ ይችላል ።³³ ይህም ፡ በከፋዩና ፡ በባለገንዘቡ ፡ መስማማት ፡ የሚፈጸም ፡ በመሆኑ ፡ ባለገንዘቡ ፡ ዳረጎቱን ፡ እንቢ ፡ ለማለት ፡ መብት ፡ አለው ።³⁴

ቁጥር ፡ ፲፱፻፳፰ ፡ (፪) ፡ በባለገንዘቡ ፡ በሚሰጠው ፡ ዳረጎት ፡ ሁለት ፡ ሁኔታዎች ፡ እንዲሟሉ ፡ ይጠይቃል ። እነዚሁም ፡ ዳረጎቱ ፡ ግልጽ ፡ መሆንና ፡ የገንዘቡ ፡ መከፈል ፡ እንደተደረገ ፡ ወዲያውኑ ፡ መፈፀም ፡ ይገባዋል ፡ የሚሉት ፡ ናቸው ። ሁለቱም ፡ ሁኔታዎች ፡ የፈረንሳይን ፡ ፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፲፱፻፶፯ ፡ (፩) ፡ የሚስተካከሉ ፡ ናቸው ።

ሀ. “ግልጽ” ፡ ዳረጎት ፡ ግልጽ ፡ መሆን ፡ አለበት ፡ የተባለው ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች በማንኛውም ፡ የክፍያ ፡ ሁኔታዎች ፡ ላይ ፡ አንድ ፡ ሰው ፡ ለባለገንዘቡ ፡ የከፈለ ፡ እንደሆነ ፡ የሱን ፡ መብቶች ፡ ይዞ ፡ በባለዕዳው ፡ ላይ ፡ ይዳረጋል ፡ ብለው ፡ እንዳይተረጉሙ ፡ ለማድረግ ፡ ነው ።³⁵ ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ የተዋዋይ ፡ ወገኖችን ፡ ፍላጎት ፡ ይህንን ፡ ከመሳሰሉ ፡ ሁኔታዎች ፡ ለመጥቀስ ፡ ነፃ ፡ ነው ። ዳረጎት ፡ ግን ፡ ሕጉ ፡ በይበልጥ ፡ ቀጥተኛ ፡ ማስረጃ ፡ ከሚጠይቅባቸው ፡ ክፍሎች ፡ አንዱ ፡ ነው ።³⁶ በሥራ ፡ ላይ ፡ እንደሚታየው ፡ በዳረጎት ፡ ቦታዎች ፡ ውጤቱ ፡ አጠራጣሪ ፡ ያልሆኑ ፡ ቃሎችን ፡ እንዲጠቀሙ ፡ መጠየቅ ፡ ነው ።

ተዋዋዮቹ ፡ የተጠቀሙባቸው ፡ ቃላት ፡ የማዳረግን ፡ ፍላጎት ፡ በሚገባ ፡ ማመልከት ፡ ያልቻሉ ፡ እንደሆነ ፡ ውጤቱ ፡ ስምምነቱን ፡ እንደ ፡ መብት ፡ ማስተላለፍ ፡ ውል ፡ መቁጠር ፡ ይሆናል ።³⁷ ዳረጎትን ፡ ለማመልከት ፡ የምንጠቀምባቸው ፡ ቃላት ፡ “ዳረጎት” ፡ ከሚለው ፡ ሌላ ፡ ስለሌሉና ፡ ሌላ ፡ ቃል ፡ ብንጠቀም ፡ ግን ፡ ያለጥርጥር ፡ ከዳረጎት ፡ ይልቅ ፡ “ማስተላለፍ” ፡ መፈለጉን ፡ ያለማሻማት ፡ ስለሚያመለክት ፡ ይህ ፡ ዳረጎት ፡ ግልጽ ፡ ይሁን ፡ የሚለውን ፡ ተፈላጊ ፡ ሁኔታ ፡ በሚገባ ፡ ጥብቅ ፡ ያደርገዋል ። ይህ ፡ የቃላት ፡ ምርጫ ፡ ማነስ ፡ በእንግሊዝኛና ፡ በፈረንሳይኛ ፡ ቋንቋ ፡ እንኳን ፡ የጠበቀ ፡ ነው ። በአውሮፓ ፡ ቋንቋ ፡ በብዙ ፡ ዓመታት ፡ ልምምድና ፡ መሻሻል ፡ ጠባብ ፡ የቴክኒክ ፡ ትርጉም ፡ የተሰጠው ፡ ይህ ፡ ቃል ፡ የአማርኛ ፡ ቋንቋ ፡ ባሉት ፡ ቃላት ፡ እጥረት ፡ ምክንያት ፡ የተፈለገበትን ፡ ጥልቀትና ፡ ጥቅም ፡ አሟልቶ ፡ መገኘቱ ፡ አጠራጣሪ ፡ ይሆናል ። ስለዚህ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ወደፊት ፡ የዚህን ፡ አንቀጽ ፡ አጠቃቀም ፡ ሲተረጉሙ ፡ የሚገባ ፡ ጥንቃቄ ፡ ማድረግ ፡ አለባቸው ።

33. የኢትዮጵያ ፡ ፍትሐብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፲፱፻፳፰ ፡
፩. ሦስተኛ ፡ መንገድ ፡ የከፈለውን ፡ ገንዘብ ፡ ባለገንዘቡ ፡ የተቀበለ ፡ እንደሆነ ፡ በራሱ ፡ መብቶች ፡ ተዳራጊ ፡ ሊያደርገው ፡ ይችላል ።
፪. የዳረጎቱ ፡ ጉዳይ ፡ ግልጽ ፡ መሆንና ፡ የገንዘቡ ፡ መከፈል ፡ እንደተደረገ ፡ ወዲያውኑ ፡ መፈፀም ፡ ይገባዋል ። ሆኖም ፡ የዕዳው ፡ ክፍያ ፡ የባለዕዳውን ፡ ስልጣን ፡ እንደሚያስፈልገው ፡ መታወስ ፡ አለበት ።

34. ባለገንዘቡ ፡ ይህንን ፡ ለማድረግ ፡ ነፃ ፡ ቢሆንም ፡ ይህ ፡ ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ የሚቀርብለትን ፡ የቶሎ ፡ ክፍያ ፡ ከማግኘት ፡ ስለማያስቀረው ፡ የሚያደርገው ፡ አይመስልም ።

35. ግልጽ ፡ ስላለው ፡ ተቃራኒነቱ ፡ ማብራሪያ ፡ ፕላኒዎል ፡ እና ፡ ሪፑርት ፡ ከላይ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ፯ኛ ፡ መጽሐፍ ፡ ክፍል ፡ ፻፮ ፡ ይመለከታል ።

36. ለሌላ ፡ ምሳሌዎች ፡ የኢትዮጵያ ፡ ፍትሐብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥሮች ፡ ፲፱፻፹፮ ፡ ፲፱፻፶፯ ፡ ፲፱፻፷፯ ፡ ፲፱፻፷፱ ፡ ፲፱፻፸፯ ፡ ይመለከታል ።

37. ከ“ዳረጎት” ፡ ይልቅ ፡ “የመብት ፡ መተላለፍ” ፡ በሚኖርበት ፡ ጊዜ ፡ የሚደርሱት ፡ ልዩነቶች ፡ ቀጥሎ ፡ ይብራራሉ ። ከበታች ፡ በማስረጃ ፡ ቁጥር ፡ ፶፪ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ይመለከታል ።

ዳረጐት ፡ ግልጽ ፡ ይሁን ፡ የሚለው ፡ ተፈላጊ ፡ ሁኔታ ፡ ዳረጐት ፡ በጽሑፍ ፡ ይፈጸም ፡ ከሚለው ፡ ሁኔታ ፡ ጋር ፡ መምታታት ፡ የለበትም ። ዳረጐት ፡ በጽሑፍ ፡ መሆን ፡ አለበት ፡ የሚል ፡ ተፈላጊ ፡ ሁኔታ ፡ የለውም ።³⁸ በተጨማሪም ፡ ሁለቱ ፡ ሃሳቦች ፡ የተለያዩና ፡ ራሳቸውን ፡ የቻሉ ፡ ስለሆኑ ፡ ዳረጐት ፡ “ግልጽ” ፡ መሆን ፡ አለበት ፡ የሚለው ፡ ሕጋዊ ፡ ተፈላጊ ፡ ሁኔታ ፡ በጽሑፍ ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ በቃል ፡ ስምምነት ፡ ሊሟላ ፡ ይችላል ። እንዲያውም ፡ በተቃራኒ ፡ የጽሑፍ ፡ ስምምነት ፡ የሚሟላው ፡ የዳረጐትን ፡ ፍላጐት ፡ በ“ግልጽ” ሲያሳይ ፡ ብቻ ፡ ነው ።

ለ. “የገንዘቡ ፡ መከፈል ፡ እንደተደረገ ፡ ወዲያውኑ ፡ መፈጸም ፡ ይገባዋል”፡- በቃሉ ፡ አቀራረብ ፡ ይህ ፡ ሁለተኛ ፡ ተፈላጊ ፡ ሁኔታ ፡ ዳረጐትን ፡ የሚፈቅደው ፡ ከክፍያው ጋር ፡ ባንድነት ፡ ተጣምሮ ፡ የተደረገ ፡ እንደሆነ ፡ ብቻ ፡ ነው ።³⁹ በእውነት ፡ ከሆነ ፡ ግን ፡ የዚህ ፡ ተፈላጊ ፡ ሁኔታ ፡ ዓላማ ፡ የሚሟላው ፡ ከክፍያ ፡ በኋላ ፡ የሚደረገውን ፡ መዳረግ ፡ ለመከልከል ፡ ከተተረጎመና ፡ ዳረጐትን ፡ በክፍያ ፡ ሰዓት ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ ከክፍያውም ፡ በፊት ፡ እንዲደረግ ፡ ሲፈቅድ ፡ ነው ። የሉዚያና ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ከፈረንሣይ ፡ ፍትሐብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፲፪፻፶፯ ፡ የተቀዳውንና ፡ ተስተካካይ ፡ የሆነው ፡ የሉዚያና ፡ ፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፪፰ ፡ ሲተረጎሙ ፡ ከዚህ ፡ ዓይነት ፡ ተመሳሳይ ፡ ውጤት ፡ ደርሰዋል ።⁴⁰

የአንቀጽ ፡ ፲፪፻፷፰ ፡ እና ፡ የተከታዮቹን ፡ ዓላማ ፡ ብንመለከት ፡ ይህ ፡ ውጤት ፡ ተቀባይነት ፡ ያለው ፡ ነው ። ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ ክፍያ ፡ ሲደረግ ፡ የነበረው ፡ ግዴታ ፡ ይሠረዛል ። ተደራጊው ፡ በባለገንዘቡ ፡ ቦታ ፡ ተተክቶ ፡ የባለዕዳው ፡ ግዴታ ፡ መኖሩ ፡ ለሱ ፡ እንዲቀጥል ፡ በማድረግ ፡ ዳረጎት ፡ ከዚህ ፡ ደንብ ፡ ተገንጥሎ ፡ ልዩነትን ፡ ይመሠርታል ። ሆኖም ፡ በአስተሳሰባቸው ፡ የኮንቲኔታል ፡ (የሀገራዊ ፡ አውሮፓ) ፡ የሕግ ፡ ሰዎች ፡ ይህንን ፡ ውጤት ፡ የሚቀበሉት ፡ ዳረጎት ፡ በክፍያ ፡ ሰዓት ፡ የተፈጸመ ፡ እንደሆነ ፡ ብቻ ፡ ነው ። ከክፍያ ፡ በኋላ ፡ የሚደረገው ፡ የዳረጎት ፡ ስምምነት ፡ ዋጋ ፡ አይኖረውም ፤ ይኸውም ፡ እንዴት ፡ ኃይሉ ፡ (ዋና ፡ ባለገንዘብ) ፡ እና ፡ በቀለ ፡ (ተዳራጊ) ፡ በበቀለ ፡ ክፍያ ፡ የተሠረዘውን ፡ የአሰሩን ፡ ግዴታ ፡ በስምምነት ፡ ሊያቃኑት ፡ ይችላሉ? በሚል ፡ አስተሳሰብ ፡ ነው ። ሆኖም ፡ በቀለ ፡ ወደፊት ፡ ክፍያውን ፡ ሲያደርግ ፡ በኃይሉ ፡ መብቶች ፡ ላይ ፡ ይዳረጋል ፡ ተብሎ ፡ በኃይሉና ፡ በበቀለ ፡ መካከል ፡ በተቀዳሚ ፡ የተደረገ ፡ ስምምነት ፡ የተሠረዘውን ፡ ግዴታ ፡ እንደ ፡ “ማቃናት” ፡ ይሆናል ፡ የሚለውን ፡ ፕሮብሌም ፡ አይፈጥርም ። ስለዚህ ፡ ምንም ፡ እንኳን ፡ ክፍያው ፡ በተደረገበት ፡ ጊዜ ፡ ስለዳረጎት ፡ ባይነሳም ፡ ይህ ፡ ዋጋ ፡ ያለው ፡ ዳረጎት ፡ ለመሆን ፡ ይበቃል ።

የሕጉ ፡ ተፈላጊ ፡ ሁኔታ ፡ የሚናገረው ፡ መቼ ፡ ዳረጎት ፡ መደረግ ፡ እንዳለበት ፡ መሆኑን ፡ ማስታወስ ፡ ይገባል ። ብዙዎቹ ፡ ደራሲዎች ፡ ከክፍያ ፡ በኋላ ፡ የተደረገውን ፡ ዳረጎት ፡ ማስረጃ ፡ በማቅረብ ፡ ዳረጎት ፡ መፈጸሙን ፡ ሊያስረዳ ፡ ይችላል ፡ ይላሉ ፡ (ለምሳሌ ፡ በቃል ፡ የተነጋገሩትን ፡ የውለታ ፡ ቃል ፡ ከጥቂት ፡ ቀኖች ፡ በኋላ ፡ በጽሑፍ ፡ በማስፈር)፤ ነገር ፡ ግን ፡ ዳረጎት ፡ ተደርጓል ፡ በሚባለው ፡ ቀንና ፡ በማስረጃው ፡ ላይ ፡ በተጠቀሰው ፡

38. በፈረንሣይ ፡ ሕግም ፡ ቢሆን ፡ አንድም ፡ የለም ፡ ፕላኒዎል ፡ እና ፡ ሪፑርት ፡ ከላይ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ክፍል ፡ ፲፪፻፶፯ ፡ ይመለከታል ።
 39. ቢያንስ ፡ አንድ ፡ ፈረንሣይ ፡ ደራሲ ፡ ከዚህ ፡ መደምደሚያ ፡ የደረሰ ፡ ይመስላል ፤ ኤ. ዊኤል ፡ ከላይ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ገጽ ፡ ፱፻፴፭ ፡ ይመለከታል ። ሌሎች ፡ ደራሲዎች ፡ ሃሳባቸውን ፡ ከክፍያ ፡ በኋላ ፡ ስለሚደረገው ፡ ዳረጐት ፡ ክልክልነትና ፡ ለምንስ ፡ ክልክል ፡ መሆን ፡ እንዳለበት ፡ ምክንያት ፡ በመስጠት ፡ ብቻ ፡ በመወሰን ፡ ተደናግረዋል ።
 40. ጆን ፡ ቲ ፡ ሁድ ፡ ጁንየር ፡ “ዳረጐት” ፡ ኢሴይሶ ፡ አን ፡ II ፡ ሲቪል ፡ ሎው ፡ አፍ ፡ አብልጊሽን ፡ ውስጥ ፡ (ዳያው ፡ እትም ፡ እ. አ. አ. ፲፱፻፱) ፡ ገጽ ፡ ፻፸፱ — ፹ ፡ እና ፡ የተጠሱትን ፡ ክርክሮች ፡ ይመለከታል ።

ቀን : መሀል : በቂ : የሆነ : የጊዜ : መራራቅ : ካለ : ይህ : ማስረጃ : ተቀባይነት : ማግኘቱ : አጠራጣሪ : ነው ።⁴¹

፪. በባለዕዳው : ስለሚሰጠው : ዳረጎት፡—⁴² ዳረጎት : በተጨማሪ : ባለዕዳው : ዕዳውን : ይከፍል : ዘንድ : ካበደረው : ሰው : ጋር : በሚያደርገው : ውል : ሊፈጠር : ይችላል ። ቁጥር : ሺ፱፻፳፱ ።⁴³ ይህ : ባለገንዘቡ : በባለዕዳው : ላይ : ያለው : መብቶች : ያለባለገንዘቡ : ፈቃድ : ወይም : ከባለገንዘቡ : ፍላጎት : በተቃራኒነት : ለሦስተኛ : ሰው : ይተላለፍ : ዘንድ : በተለይ : የወጣ : አቋም : ነው ። ኃይሉ : የአሰፋን : መሬት : የማይንቀሳቀስ : ንብረት : መያዣ : አድርጎ : ፩ሺ : ብር : በመቶ : አሥር : ወለድ : አበደረው : እንበል ። አሰፋ : በተወሰነ : ጊዜ : የሚደረገውን : ተቆራጭ : ክፍያ : ማድረግ : ያቅተዋል ፤ ኃይሉም : ቢሆን : ላላ : ያለ : የአከፋፈል : ዘዴ : ለማድረግ : ፈቃደኛ : አይደለም ። እንበል ። ሆኖም : በቀለ : ገንዘቡ : እንደሚመለስለት : ማረጋገጫ : መያዣ : ከተሰጠው : ላላ : ባለ : የአከፋፈል : ዘዴ : ለአሰፋ : ገንዘብ : ለማበደር : ፈቃደኛ : ይሆናል ። አሰፋ : ለመያዣ : ለማቅረብ : የሚችለው : አሁን : በማይንቀሳቀስ : ንብረት : መያዣ : የሰጠውን : መሬቱን : ብቻ : ነው ። አሰፋ : የኃይሉን : ብድር : ለመክፈል : ከበቀለ : ላይ : ገንዘብ : ከተበደረ : በቁጥር : ሺ፱፻፳፱ : በዳረጎት : የኃይሉን : መብቶች : የማይንቀሳቀስ : ንብረት : መያዣውን : ሁሉ : ጨምሮ : ያለ : ኃይሉ : ፈቃድ : ለበቀለ : ለማስተላለፍ : ይችላል ። እንዳየነው : ሁሉ : ይህ : አቋም : በተለመደው : የፈቃድ : ማግኘት : አስተሳሰብ : የተመለከተነው : እንደሆነ : የተለየ : ሆኖ : ይገኛል ፤ ነገር : ግን : በሚሰጠው : ግሩም : ጥቅም : ተቀባይነትን : አግኝቷል ።⁴⁴

41. ፕላኒዎል : እና : ሪፑርት : ከላይ : የተጠቀሰውን : ፩ኛ : መጽሐፍ : ክፍል : ሺ፱፻፳፱ : ይመለከታል ።

42. በአጠቃላይ : ማዘድ : እና : ማዘድ : ከላይ : የተጠቀሰውን : ፪ኛ : መጽሐፍ : ክፍል : ፳፻፶ — ፶፫ : ፕላኒዎል : እና : ሪፑርት : ከላይ : የተጠቀሰውን : ፩ኛ : መጽሐፍ : ክፍል : ሺ፱፻፳፱ — ፳፮ : ይመለከታል ።

43. የኢትዮጵያ : ፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ሺ፱፻፳፱ ፤ ባለዕዳው : የተበደረውን : ነገር : ለመክፈል : ሲል : አንድ : የተወሰነ : ጥሬ : ገንዘብ : ወይም : አንድ : ሌላ : አላቂ : ነገር : ተበድሮ : እንደሆነ : የመጀመሪያ : አበዳሪ : ሰጥቶት : በነበረው : መብት : ይህን : በመጨረሻ : የተመለከተውን : አበዳሪ : ለማድረግ : ይችላል ።

44. የዳረገው : ትልቁ : ጥቅም : የሚመጣው : ባለገንዘቡን : መቀየር : ብቻ : ሳይሆን : በክፍያ : በኩልም : በሚያመጣው : ለውጥ : ነው ። ለምሳሌ : በመቶ : አሥር : ሂሳብ : ወለድ : የያዘ : አዲስ : ብድር : ማግኘት : ብዙን : ጊዜ : ወለድ : የያዘ : ዱቤ : ሁለቱንም : ባለዕዳ : ሆነ : ባለገንዘብ : የሚጠቅም : የክፍያ : ግዴታ : ሆኖ : ይቆጠራል ። ስለዚህም : በዚህ : ጉዳይ : ላይ : ግልጽ : የሆነ : ዝምታ : በሌለበት : ሁኔታ : ሁለቱም : ወገኖች : ፈቃደኛ : ካልሆኑ : ክፍያው : ለመዳረግ : አይፈቀድም ። የኢትዮጵያ : ፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፪፻፱፻፹፩ : ሺ፳፻፳፭ — ፳፮ : ይመለከታል ። በመሐከሉ : የወለዱ : ልክ : የቀነሰ : ከሆነ : የባለገንዘቡ : ፈቃድ : መገኘት : አጠራጣሪ : ነው ። በባለዕዳው : የሚሰጠው : ዳረጎት : (ለባለዕዳዎች) : ትልቁ : ጥቅም : ባለዕዳዎች : የሚቀንሰውን : የወለድ : ሂሳብ : በመመርኮዝ : ግዴታቸውን : ለጊዜው : ለማቃለል : እንዲችሉ : በማድረግ : ነው ። በባለካፒታሎችም : በኩል ፤ ባበዳሪዎች : መሀል : ውድድርን : ስለሚፈጥር : በተጨማሪ : ጥሩ : ነው : ተብሎ : ሊታይ : ይችላል ። ይህ : አቋም : ስለግዴታ : ያለንን : የተለምዶ : ፅንሰ — ሀሳብ : በመሻር : በባለዕዳው : የባለገንዘቡ : መብቶች : ማስተላለፍን : ብቻ : ሳይሆን : በተጨማሪም : የነዚህ : መብቶች : መሠረተ - ሃሳብ : በባለዕዳውና : በሦስተኛ : ወገን : ስምምነት : እንዲለውጡ : ያደርጋል ። አንድ : ሰው ፤ የትኞቹ : ኃይለኛ : ባለዕዳዎች : ናቸው : ለራሳቸው : ጥቅም : የተለመደውን : መሰረት : እንዲለዋወጥ : ያደረጉ : ብሎ : ይገረም : ይሆናል ። መልሱም : የአሥራ : ሰባተኛው : መቶ : ክፍለ : ዘመን : የፈረንሳይ : መኳንንቶች : ናቸው : የሚል : ይሆናል ። በአውሮፓ : ውስጥ : የነበሩት : የሃይማኖት : ጦርነቶች : የወለድን : ሂሳብ : ከፍ : በማድረግ : መኳንንቶች : ከባድ : ዕዳ : እንዲገቡ : አድርጓቸው : ነበር ። ጦርነቶቹ : ሲቆሙ : የወለድ : ሂሳብ : እንደገና : ቀነሰ ። ሔኔሪ : ፬ኛ : እ. አ. አ. በሺ፳፻፱ : ባወጣው : አዋጅ : መሠረት : መኳንንቶቹ : ዕዳቸውን : እንዲያቃልሉ : በፈረንሳይ : ሕግ : ውስጥ : እንደዚህ : ዓይነቶቹን : ዳረገው : ፈቀደ ። የኢትዮጵያ : ፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ሺ፱፻፳፱ : እና : ምንጩ : የፈረንሳይ : ፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ሺ፱፻፶፱ (፪) : ያዘሉት : ተፈላጊ : የፎርም : ግዴታዎች : በፓሪስ : ፓርላማ : የሐምሌ : ፩ : ሺ፱፻፶፯ (አሬ : ዲ : ስብራጋሲዮን) : ውሳኔ : ላይ : የተመሠረቱ : ናቸው ። ማዘድ : እና : ማዘድ : ከላይ : የተጠቀሰውን : ክፍል : ፳፻፶፩ : ይመለከታል ።

በእውነቱ ፡ ቁጥር ፡ ሺ፱፻፷፱ ፡ እንደወጠነው ፡ ባለዕዳው ፡ የተበደረውን ፡ ገንዘብ ፡ ለባለገንዘቡ ፡ የከፈለ ፡ እንደሆነና ፡ በባለዕዳው ፡ የሚሰጠውን ፡ ዳረጎት ፡ ከፈጸመ ፡ የባለዕዳው ፡ ሌሎች ፡ ባለገንዘቦችን ፡ (አበዳሪዎችን) ፡ ሊጎዳ ፡ አይችልም ። ምንም ፡ እንኳ ፡ ተዳራጊው ፡ በነዚህ ፡ ሌሎች ፡ ባለገንዘቦች ፡ ላይ ፡ ቅድሚያ ፡ ሊኖረው ፡ ቢችልም ፡ ይህ ፡ አዲስ ፡ ቀደምትነትን ፡ አይፈጥርም ። በቀላሉ ፡ አነጋገር ፡ ተዳራጊው ፡ የሚጠቀመው ፡ ዋናው ፡ ባለገንዘብ ፡ ይዞት ፡ በነበረው ፡ ቀደምትነት ፡ በመተካት ፡ ነው ።

ነገር ፡ ግን ፡ በባለዕዳው ፡ የሚሰጠው ፡ ዳረጎት ፡ ለቅን ፡ ልቡና ፡ ተቃራኒ ፡ በሆነ ፡ መንገድ ፡ ለመጠቀም ፡ ለሚፈልጉ ፡ በቂ ፡ ዕድል ፡ ስለሚሰጥ ፡ ይህንን ፡ አደጋ ፡ ለመከላከል ፡ ቁጥር ፡ ሺ፱፻፷፱ ፡ በጣም ፡ የጠበቀ ፡ ፎርማሊቲው ፡ እንዲሟላ ፡ ይጠይቃል ።⁴⁵ ያለፈው ፡ ምሳሌአችንን ፡ በማስታወስ ፡ አሰፋ ፡ ያለበትን ፡ ዕዳ ፡ ለበቀለ ፡ በርግጥ ፡ ከፍሎ ፡ አሁን ፡ የገንዘብ ፡ እጥረት ፡ ይዞታል ። እንበል ። የነበረውን ፡ የመያዣ ፡ ማረጋገጫ ፡ ሁሉ ፡ ለሌሎች ፡ ባለገንዘቦችና ፡ ለአበዳሪዎች ፡ ስለአስያዘ ፡ ተጨማሪ ፡ ብድር ፡ ለማግኘት ፡ በጣም ፡ ያነሰ ፡ መተማመኛ ፡ አለው ። ሆኖም ፡ አሁን ፡ ሊያበድረው ፡ ፈቃደኛ ፡ ከሆነው ፡ ሰው ፡ ጋር ፡ ተባብሮ ፡ ለብድሩ ፡ ማስያዣ ፡ ካሁን ፡ በፊት ፡ በከፈለው ፡ ባለገንዘብ ፡ መብቶች ፡ “አዳርግሃለሁ” ፡ ብሎ ፡ ይስማማል ። በዚህ ፡ “ዳረጎት” ፡ መሠረት ፡ አበዳሪው ፡ የፊተኛውን ፡ ባለገንዘብ ፡ መያዣ ፡ ያገኛል ፤ በተለይም ፡ ከባለገንዘቡ ፡ ለጥቆ ፡ መያዣ ፡ በተቀበሉ ፡ ሌሎች ፡ ባለገንዘቦች ፡ ላይ ፡ ቅድሚያን ፡ ያገኛል ። በአሰፋና ፡ በበቀለ ፡ መካከል ፡ የተደረገው ፡ የዳረጎት ፡ ስምምነት ፡ አሰፋ ፡ ለኃይሉ ፡ ከፍሎ ፡ በነበረበት ፡ ባለፈው ፡ ቀን ፡ ይሠፍራል ።

የዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ የቅን ፡ ልቡና ፡ ተቃራኒ ፡ ተንኮል ፡ በቀለ ፡ ለአሰፋ ፡ ያበደረው ፡ ገንዘብ ፡ የኃይሉን ፡ ዕዳ ፡ የከፈለበት ፡ ለመሆኑና ፡ በሌላ ፡ ግንኙነት ፡ ለሌለው ፡ ነገር ፡ አላማዋሉ ፡ ከተረጋገጠ ፡ ከመፈጸሙ ፡ ለመከልከል ፡ ይችላል ። እንዲሁም ፡ ለዳረጎቱ ፡ የተረጋገጠ ፡ ቀን ፡ በማስፈር ፡ ይህ ፡ ዓይነቱ ፡ ተንኮል ፡ በሚገባ ፡ ሊቀር ፡ ይችላል ። በዚሁም ፡ መሠረት ፡ ዳረጎት ፡ ይፈጠር ፡ ዘንድ ፡ ሕጉ ፡ “የብድሩ ፡ ውልና” ፡ የገንዘቡ ፡ ደረሰኝ ፡ ከባለገንዘቡ ፡ የተዳረገበት ፡ ዘመን ፡ የተረጋገጠ ፡ ቀን ፡ እንዲሠፍርበት ፡ ያዛል ።⁴⁶ የብድሩ ፡ ውል ፡ በተጨማሪ ፡ ብድሩ ፡ ለምን ፡ ጥቅም ፡ እንደሚውል ፡ ግልጽ ፡ የሆነ ፡ ቃል ፡ መያዝ ፡ ሲኖርበት ፡ ደረሰኙን ደግሞ ፡ ብድሩ ፡ ከየት ፡ እንደተገኘ ፡ መግ

የፈረንሳይ ፡ ደራሲዎች ፡ ግልጽ ፡ የሆነውን ፡ የግዴታውን ፡ ዓላማ ፡ በተጨማሪ ፡ መቀየር ፡ በግል ፡ ሳይገልጹ ፡ ባለዕዳው ፡ የባለገንዘቡን ፡ መብት ፡ ማስተላለፍ ፡ ይችላል ፡ ዘንድ ፡ የተፈጠረውን ፡ ያልተለመደ ፡ ሁኔታ ፡ ያጋነናሉ ። በታሪክ ፡ መሠረት ፡ የዳረጎት ፡ ሥልጣን ፡ መስጠት ፡ ከክፍያ ፡ የማድረግ ፡ ሥልጣን ፡ ጋር ፡ ተያይዞ ፡ ስለሚሄድ ፡ በሚገባ ፡ የምንገነዘበው ፡ ነገር ፡ ነው ። ነገር ፡ ግን ፡ በሁለቱ ፡ ሥልጣን ፡ አሰጣጦች ፡ መካከል ፡ ያለውን ፡ ብሩህ ፡ አድርጎ ፡ ያለመቅረቡ ፡ ወደ ፡ አንዳንድ ፡ የግልጽነት ፡ ችግር ፡ አስገብቶአል ።

45. የኢትዮጵያ ፡ ፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ሺ፱፻፷፱ ፤
(፩) በባለዕዳው ፡ ፈቃድነት ፡ የሚደረገው ፡ የዳረጎት ፡ ጉዳይ ፡ የሚጸናው ፡ የብድሩ ፡ ውል ፡ የተደረገበት ፡ ዘመን ፡ የተረጋገጠ ፡ ቀን ፡ ያለው ፡ ሲሆንና ፡ በብድሩ ፡ የተወሰደው ፡ ገንዘብ ፡ ለምን ፡ እንደተመደበ ፡ የተመለከተ ፡ መሆኑ ፡ የታወቀ ፡ ሲሆን ፡ ነው ።
(፪) እንዲሁም ፡ የገንዘቡ ፡ ደረሰኝ ፡ የተረጋገጠ ፡ ቀን ፡ እንዲኖረውና ፡ የተከፈለውም ፡ በመጨረሻ ፡ ከተበደረው ፡ ገንዘብ ፡ ለመሆኑ ፡ ግልጽ ፡ የሆነ ፡ ቃል ፡ ሊመለከትበት ፡ ይገባል ።
(፫) ባለዕዳው ፡ ይህን ፡ ነገር ፡ እንዲጠቅስለት ፡ የመጀመሪያውን ፡ ባለገንዘብ ፡ ከጠየቀው ፡ በሚሰጠው ፡ ደረሰኝ ፡ ላይ ፡ ይህን ፡ ጠቅሶ ፡ ለመጻፍ ፡ እንቢተኛ ፡ ሊሆን ፡ አይችልም ።
46. የብድሩ ፡ ውል ፡ የተደረገበት ፡ ዘመን ፡ የተረጋገጠ ፡ ቀን ፡ ሊኖርበት ፡ የሚችለው ፡ በቁጥር ፡ ፪ሺ፲፩ ፡ በሠፈሩት ፡ መንገዶች ፡ መሠረት ፡ ነው ። በዳረጎት ፡ ሁኔታዎች ፡ የተለመደው ፡ የብድሩ ፡ ውልን ፡ “ደረሰኝ” ፡ በአንድ ፡ “ባለሥልጣን” ፡ ምናልባት ፡ በፍርድ ፡ ቤቱ ፡ የፊጅስትራር ፡ ጽ/ቤት ፡ ምልክት ፡ ማስደረግ ፡ ነው ።

ለጽ፡ አለበት ። ከባለገንዘቡ ፡ ከሚሰጠው ፡ ዳረጎት ፡ ጋር ፡ ስናነፃጽረው ፡ ባለዕዳው ፡ አበዳሪውን ፡ በባለገንዘቡ ፡ መብቶች ፡ አዳርጓል ፡ የሚል ፡ ግልጽ ፡ የሆነ ፡ ቃል ፡ እንዲኖር ፡ አይጠይቅም ።⁴⁷ እንደዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ ቃል ፡ በጭራሽ ፡ አስፈላጊ ፡ ያልሆነው ፡ የዚህ ፡ ዓይነቱን ፡ ዳረጎት ፡ ጥብቅ ፡ ፎርማሊቲዎች ፡ ሌላ ፡ ፍላጎትን ፡ ለማመልከት ፡ የማይችሉ ፡ በመሆናቸው ፡ ነው ።

፫. ውጤቶች ።

ባለፉት ፡ ገለፃዎች ፡ የዳረጎትን ፡ ውጤቶች ፡ በሚገባ ፡ ተመልክተናል። ውጤቶችን ፡ ባጭሩ ፡ አጠቃሎ ፡ መግለጽ ፡ ብቻ ፡ አስፈላጊ ፡ በመሆኑ ፡ የሚነሱትን ፡ ልዩና ፡ ጥቂት ፡ ፕሮብሌሞች ፡ እናውሳ ።

የዳረጎቱ ፡ ምንጭ ፡ የትኛውም ፡ ቢሆን ፡ ውጤቶቹ ፡ ተመሳሳይ ፡ ናቸው ። እነዚህን ፡ ውጤቶች ፡ ሁሉ ፡ የሚመጡት ፡ ተዳራጊው ፡ እንዲሠራበት ፡ ከተሰጠው ፡ ከባለገንዘቡ ፡ መብት ፡ ከልዩ ፡ መብቶች ፡ ከዋስትናዎችና ፡ ከሌሎችም ፡ ተጨማሪ ፡ መብቶች ፡ “ጋር” ፡ አዛምደን ፡ በመረዳት ፡ ነው ።⁴⁸

ከዚህም ፡ ውጤት ፡ ዋና ፡ ባለገንዘብ ፡ ዋስትና ፡ በማግኘቱ ፡ ወይ ፡ ባለማግኘቱ ፡ ላይ ፡ ተመሥርቶ ፡ ተዳራጊው ፡ ዋስትና ፡ ያለው ፡ ወይም ፡ የሌለው ፡ መብት ፡ ይቀበላል ። በባለገንዘቡ ፡ እጅ ፡ ገንዘቡ ፡ ወለድ ፡ ከነበረው ፡ ለተዳራጊው ፡ እንዲሁ ፡ ወለድን ፡ ይሰጠዋል ፤ ወለድ ፡ ከሌለው ፡ ወለድን ፡ አያገኝበትም ። ባለገንዘቡ ፡ ነጋዴ ፡ ከነበረና ፡ ልዩ ፡ የማስረጃ ፡ ደንቦች ፡ በእጅ ፡ ላለው ፡ ዕዳ ፡ የሚሠሩ ፡ እንደሆነ ፡ እነዚህ ፡ ተመሳሳይ ፡ ደንቦች ፡ በተዳራጊው ፡ እጅ ፡ ለተዛወረው ፡ ዕዳ ፡ ይሠራሉ ።⁴⁹ የይርጋ ፡ ዘመን ፡ በዳረጎት ፡ መስጠት ፡ በምንም ፡ ዓይነት ፡ መንገድ ፡ አይነካም ። ከነዚህ ፡ ውጤቶች ፡ የዳረጎት ፡ መብት ፡ ለተዳራጊው ፡ ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ ገንዘብን ፡ ለማስመለስ ፡ ከሚደረገው ፡ የግል ፡ የክስ ፡ መብት ፡ የተሻለ ፡ መፍትሔ ፡ እንደሚሰጥ ፡ ለማየት ፡ ይቻላል ። ሆኖም ፡ በአንዳንድ ፡ የተለዩ ፡ ሁኔታዎች ፡ ለምሳሌ ፡ የዳረጎቱ ፡ መብት ፡ በይርጋ ፡ በታገደ ፡ ጊዜ ፡ የግል ፡ የክስ ፡ መብት ፡ በይበልጥ ፡ የተሻለ ፡ መፍትሔ ፡ ሊሰጥ ፡ ይችላል ።

ተዳራጊው ፡ የሚሠራበት ፡ በባለገንዘቡ ፡ መብት ፡ ነው ፡ የሚለው ፡ መሠረት ሌላ ፡ ተጨማሪ ፡ ውጤት ፡ ተዳራጊው ፡ “ባለገንዘቡን ፡ በሚጎዳ ፡ ዓይነት” ፡ መብቱን ፡ መጠቀም ፡ የለበትም ፡ ይላል ።⁵⁰ ስለዚህ ፡ የከፈል ፡ ክፍያ ፡ ለተዳራጊው ፡ የሚሰጠው ፡ መብት ፡ በከፈለው ፡ ልክ ፡ ብቻ ፡ ሲሆን ፡ ባለገንዘቡ ፡ ላልተከፈለው ፡ ገንዘብ ፡ ልክ ፡ በተዳራጊው ፡ ላይ ፡ ሙሉ ፡ ተቀዳሚነትን ፡ ይይዛል ።⁵¹

47. በተመሳሳይ ፡ የፈረንሳይ ፡ ሕግ ፡ ላይ ፡ የተደረገውን ፡ ማብራሪያ ፡ ከፕላኒዎል ፡ እና ፡ ሪፑርት ፡ ከላይ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ክፍል ፡ ፲፪፻፳፭ ፡ ይመለከታል ።

48. የኢትዮጵያ ፡ ፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፲፱፻፸፫ ፤
፩. የተዳረገው ፡ ባለገንዘብ ፡ ወይም ፡ የባለገንዘብነት ፡ መብት ፡ የተላለፈለት ፡ ሰው ፡ በዕዳው ፡ ላይ ፡ በተሰጡት ፡ ልዩ ፡ መብቶች ፡ ዋስትናዎች ፡ በሌሎችም ፡ ተጨማሪ ፡ መብቶች ፡ ሊሠራባቸው ፡ ይችላል።
፪. ስለሆነም ፡ መያዣውን ፡ ሰጭ ፡ የሆነው ፡ ሰው ፡ ካልፈቀደ ፡ በቀር ፡ ባለገንዘቡ ፡ በመያዣ ፡ ስም ፡ ተቀብሎ ፡ የነበረውን ፡ ሀብት ፡ የተዳረገው ፡ ሰው ፡ ከእጁ ፡ ሊያገባው ፡ አይችልም ።

49. በመያያዝ ፡ ባለገንዘቡ ፡ ለተዳራጊው ፡ ማስረጃ ፡ የመስጠት ፡ ግዴታ ፡ አለበት ። የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፲፱፻፸፬ ።

50. የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፲፱፻፸፪(፩) ።

51. ይህ ፡ ከቁጥር ፡ ፲፱፻፸፪(፩) ፡ አጠቃላይ ፡ ቃል ፡ የሚገኘው ፡ ልዩ ፡ ውጤት ፡ የፈረንሳይን ፡ ሕግ ፡ ከመከተሉም ፡ በላይ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፲፱፻፸፪(፪) ፡ ተገልጾአል ። ሙሉ ፡ ተቀዳሚነትን ፡ ለባለገንዘቡ ፡ መስጠት ፡ ከልክ ፡ አለፈ ፡ የሚል ፡ አንዳንድ ፡ አስተያየት ፡ ቀርቧል ።

“ልዩ ፡ መብቶች ፣ ዋስትናዎችና ፡ ሌሎችም ፡ ተጨማሪ ፡ መብቶች” ፡ በሚተላለፉበት ፡ ጊዜ ፡ በዳረጎችና ፡ በገንዘብ ፡ መብት ፡ መተላለፍ ፡ ላይ ፡ የሚኖራቸውን ፡ ውጤት ፡ ቁጥር ፡ ፲፱፻፸፫ ፡ ይዘረዝራል ። ይህንን ፡ ትልቅ ፡ ውጤት ፡ ዳረጎችና ፡ የገንዘብ ፡ መብት ፡ መተላለፍ ፡ ስለሚካፈሉና ፡ የገንዘብ ፡ መተላለፍ ፡ ደንብ ፡ እንደ ፡ ባለገንዘቡ ፡ የሚሰጠው ፡ ዳረጎች ፡ በዋናው ፡ ባለገንዘብና ፡ በሦስተኛ ፡ ወገን ፡ በሚደረገው ፡ ስምምነት ፡ የሚፈጠር ፡ በመሆኑ ፡ ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ በነዚህ ፡ መሠረት ፡ ሃሳቦች ፡ መካከል ፡ ያለውን ፡ ልዩነት ፡ የማወቅ ፡ ችግር ፡ ይታይበታል ። በእውነቱ ፡ እነዚህ ፡ መሠረት ፡ ሃሳቦች ፡ ብዙ ፡ ልዩነቶች ፡ አሏቸው ።⁵²

፩. ምንጭ— የገንዘብ ፡ መብት ፡ መተላለፍ ፡ ደንብ ፡ በዋናው ፡ ባለገንዘብ ፡ በሚገባ ፡ የመብት ፡ ሽያጭ ፡ ወይም ፡ ስጦታ ፡ ስለሆነ ፡ የባለገንዘቡን ፡ ፈቃድ ፡ ይጠይቃል ። ዳረጎች ፡ ግን ፡ ከላይ ፡ እንዳየነው ፡ በሦስት ፡ መንገዶች ፡ ሊፈጠር ፡ ሲችል ፡ ሁልጊዜም ፡ የሚፈጠረው ፡ የዋናውን ፡ ባለዕዳ ፡ ግዴታዎች ፡ በማሠረዝ ፡ ነው ።

ሀ. በባለገንዘቡ ፡ ፈቃድ ፡— ይህ ፡ የገንዘብ ፡ መብት ፡ መተላለፍ ፡ ደንብን ፡ በይበልጥ ፡ በቅርብ ፡ የሚመስል ፡ ሁኔታ ፡ ነው ። ግን ፡ የዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ ዳረጎች ፡ ግልጽ ፡ እና ፡ የገንዘቡ ፡ መከፈል ፡ እንደተደረገ ፡ ወዲያውኑ ፡ መፈፀም ፡ አለበት ። የገንዘብ ፡ መብት ፡ መተላለፍ ፡ ደንብ ፡ በተቃራኒ ፡ ከሁኔታ ፡ ትርጉም ፡ ሊደርስ ፡ ስለሚችል ፡ ከክፍያው ፡ (ማለት ፡ ከዋና ፡ ባለዕዳው ፡ ግዴታ ፡ ማሠረዝ) ጋር ፡ ምንም ፡ ዓይነት ፡ ግንኙነት ፡ እንዲኖረው ፡ አያስፈልግም ።

ዳረጎች ፡ ግልጽ ፡ ይሁን ፡ የሚለው ፡ ተፈላጊ ፡ ሁኔታ ፡ አጠራጣሪ ፡ በሆኑ ፡ ሁኔታዎች ፡ ሁሉ ፡ ባለገንዘቡ ፡ መብቱን ፡ ለሦስተኛ ፡ ወገን ፡ ለማስተላለፍ ፡ ፍላጎት ፡ እንዳለው ፡ ለመረዳት ፡ ከተቻለ ፡ ወይም ፡ ግልጽ ፡ እንኳ ፡ ሆኖ ፡ የማዳረጉ ፡ ፍላጎት ፡ ግልፅ ፡ የሆነ ፡ ገለፃ ፡ ከሌለው ፡ እንደ ፡ የገንዘብ ፡ መብት ፡ መተላለፍ ፡ መቆጠር ፡ አለበት ።

ለ. ሕጋዊ ፡ ዳረጎች ፡— ይህ ፡ ዓይነቱ ፡ ዳረጎች ፡ በተጨማሪ ፡ አንዳንዴ ፡ የመብት ፡ መተላለፍን ፡ ሊመስል ፡ ይችላል ፤ ነገር ፡ ግን ካሁን ፡ በፊት ፡ የተባለውን ፡ ካስታወስን ፡ ዳረጎቱ ፡ የሚፈጠረው ፡ በሕጉ ፡ በተዘረዘሩት ፡ ሁኔታዎች ፡ በሕጉ ፡ መሠረት ፡ እና ፡ ካለ ፡ ባለጉዳዮቹ ፡ ፍላጎት ፡ ስለሆነ ፡ ልዩነታቸው ፡ በሚገባ ፡ ግልጽ ፡ ይሆናል ።

ሐ. በባለዕዳው ፡ የሚሰጠው ፡ ዳረጎች ፡— ይህ ፡ ዓይነቱ ፡ ዳረጎች ፡ ፈቃድ ፡ የሚያስፈልግበት ፡ ቢሆንም ፡ ከገንዘብ ፡ መብት ፡ መተላለፍ ፡ ጋር ፡ ከሁሉም ፡ ዳረጎች ፡ ባነሰ ፡ አኳኋን ፡ ይመሳሰላል ። ይህም ፡ የሆነበት ፡ የባለዕዳው ፡ ፈቃድ ፡ የባለ ፡ ገንዘቡን ፡ መብት ፡ ለሌላ ፡ ሰው ፡ ስለሚያስተላልፍ ፡ ነው ። ጥብቅ ፡ በሆኑት ፡ ፎርማሊቲዎች ፡ አስተያየት ፡ (ትችት) ፡ እንደተደረገባቸው ፡ በዚሁም መፋለስ ፡ ላይ ፡ ተተችቶ በታል ።

፪. ውጤቶች ፡— በምንጭና ፡ ዋጋ ፡ ያለው ፡ ለመሆን ፡ መሟላት ፡ ባለበት ፡ ተፈላጊ ፡ ሁኔታ ፡ ልዩነት ፡ ተጨማሪ ፡ ጉልህ ፡ የሆነ ፡ የውጤት ፡ ልዩነቶች ፡ አላቸው ። ከነዚህም ፡ መሀል ፡—

52. ማዙድ ፡ እና ፡ ማዙድ ፡ ከላይ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ፪ኛ ፡ መጽሐፍ ፡ ክፍል ፡ ፳፻፮ ፡ ፕላኒዎል ፡ እና ፡ ሪፑርት ፡ ከላይ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ፯ኛ ፡ መጽሐፍ ፡ ክፍል ፡ ፲፪፻፵፭ ፡ ዲ. ፓጅ ፡ ከላይ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ፫ኛ ፡ መጽሐፍ ፡ ክፍል ፡ ፳፻፲፬ ፡ ይመለከታል ።

ሀ. የተላለፉ ፡ መብቶች—ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ የገንዘብ ፡ መብት ፡ መተላለፍ ፡ እንደ ፡ ግዴታ ፡ “ማቃለያ” ፡ መሣሪያ ፡ ያገለግላል ። ይህም ፡ ማለት ፡ የ፪ ፡ ብር ፡ ዋጋ ፡ ያለው ፡ ዱቤ ፡ መብቱ ፡ ለሚተላለፍለት ፡ ሰው ፡ በ፯ ፡ ብር ፡ እጅ ፡ በእጅ ፡ ክፍያ ፡ ልውጫ ፡ ሊተላለፍለት ፡ ይችላል ፡ ይሆናል ። ለ፲ ፡ ብር ፡ ሲል ፡ መብቱ ፡ የተላለፈለት ፡ ሰው ፡ ባለዕዳው ፡ ለመክፈል ፡ ያልቻለ ፡ እንደሆነ ፡ ገንዘቡን ፡ ሳያገኝ ፡ ይቀራል ። ባለዕዳውን ፡ የማስገደድ ፡ መብት ፡ ካገኘና ፡ ባለዕዳው ፡ ለመክፈል ፡ ችሎታ ፡ ያለው ፡ ከሆነ ፡ ለዱቤው ፡ ፯ ፡ ብር ፡ ብቻ ፡ የከፈለ ፡ ቢሆንም ፡ ፪ ፡ ብር ፡ ለመሰብሰብ ፡ ይችላል ።

የዳረጎች ፡ አሰራር ፡ ግን ፡ ልዩ ፡ ነው ፤ ተዳራጊው ፡ ሰው ፡ የክፍያ ፡ መብት ፡ የሚያገኘው ፡ በከፈለው ፡ ገንዘብ ፡ ልክ ፡ ብቻ ፡ ነው ። ይህ ፡ ባለገንዘቡ ፡ “ራሱን ፡ በሚጎዳ ፡ መንገድ” ፡ ለምሳሌ ፡ ጠቅላላ ፡ ዕዳውን ፡ ለከፈል ፡ ክፍያ ፡ ብቻ ፡ በማስተላለፍ ፡ አያዳርግ ፤ የሚለው ፡ መሠረተ ፡ ሀሳብ ፡ በቁጥር ፡ ሺ፱፻፸፪ ፡ ውስጥ ፡ ይገኛል ። ውጤቱም ፡ “በገንዘብ ፡ መብት ፡ መተላለፍ ፡ ማቃለያነት” ፡ የሚሟላው ፡ ባለዋጋ ፡ የኤኮኖሚ ፡ ጥቅም ፡ እንዲሁም ፡ በዳረጎች ፡ ሊሟላ ፡ አይችልም ። ዳረጎች ፡ የክፍያ ፡ ማድረጊያ ፡ መንገድ ፡ የሆነውን ፡ ዋና ፡ ጠባዩን ፡ ይዞ ፡ ይገኛል ።

የዚሁ ፡ መሠረት ፡ ፪ኛ ፡ ውጤት ፡ በቁጥር ፡ ሺ፱፻፸፪ (ለ) ፡ በግልጽ ፡ የተነገረው ፡ በባለዕዳው ፡ የመክፈል ፡ ችሎታ ፡ ማጣት ፡ ዋናው ፡ ባለገንዘብ ፡ በተዳራጊው ፡ ላይ ፡ ተቀዳሚነት ፡ ይኖረዋል ፡ የሚለው ፡ ነው ። ለምሳሌ ፡ የሺ ብር ፡ ዕዳ ፡ አለ ፡ እንበል ፡ ፭፻ ብር ፡ በበቀለ ፡ ተከፍሎ ፡ በምላሽ ፡ በኃይሉ ፡ መብቶች ፡ በአሰፋ ፡ ላይ ፡ ዳረጎችን ፡ ያገኛል ። በዚሁ ፡ መሠረት ፡ ፩ኛ ፡ ውጤት ፡ መሠረት ፡ በቀለ ፡ ያለው ፡ መብት ፡ ፭፻ ፡ ብር ፡ ብቻ ፡ እንጂ ፡ ለሺ ፡ ብር ፡ አይደለም ። በሁለተኛውም ፡ ውጤት ፡ መሠረት ፡ የበቀለ ፡ መብት ፡ ከኃይሉ ፡ ከቀረው ፡ የ፭፻ ፡ ብር ፡ መብት ፡ የማይወዳደርና ፡ ተከታይ ፡ ነው ። ባለዕዳ ፡ የመክፈል ፡ ችሎታ ፡ ስለሌለው ፡ ዕዳው ፡ ፭፻ ፡ ብር ፡ ብቻ ፡ በሚያወጡ ፡ የዕቃዎች ፡ መያዣ ፡ ተረጋግጧል ፡ ብንል ፡ በቀለ ፡ መያዣውን ፡ ከማስከበሩና ፡ ፭፻ ፡ ብርን ፡ ከመቀበሉ ፡ አስቀድሞ ፡ ኃይሉ ፡ በሙሉ ፡ ተቀዳሚነት ፡ መያዣውን ፡ ለማስከበርና ፡ ገንዘቡን ፡ ለመቀበል ፡ ይችላል ። እንደገና ፡ ይህ ፡ ውጤት ፡ በከፈል ፡ ከሚደረገው ፡ የገንዘብ ፡ መብት ፡ መተላለፍ ፡ የተለየ ፡ ነው ። በገንዘብ ፡ መብት ፡ መተላለፍ ፡ ክፍያ ፡ መብት ፡ አስተላላፊውና ፡ ተቀባዩ ፡ ሁለቱም ፡ በተገኘው ፡ ሀብት ፡ ላይ ፡ እኩል ፡ መብት ፡ አላቸው ።

፬. መደምደሚያ ፤

ዳረጎች ፡ በጣም ፡ ጠቃሚ ፡ ከሆኑት ፡ የሕግ ፡ ክፍሎች ፡ አንዱ ፡ ነው ። እንዳየነውም ፡ በብዙ ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ቦታዎች ፡ የሚሠራ ፡ ነው ። በተጨማሪም ፡ ለመጀመሪያ ጊዜ ፡ ለሚጠቀምበት ፡ በይበልጥ ፡ አደናጋሪ ፡ ከሆኑት ፡ የሕግ ፡ ክፍሎች ፡ አንዱ ፡ ነው ። በመጥፎ ፡ አጋጣሚ ፡ የዳረጎች ፡ አቋም ፡ ውጥንጥንነት ፡ በኢትዮጵያው ፡ ሕግ ፡ በብዛት ፡ የጨመረ ፡ ይመስላል ። ይህ ፡ ተጨማሪ ፡ ውጥንቅጥነት ፡ ከሁለት ፡ ምንጮች ፡ ይመጣል ። አንደኛ ፡ ከፍያ ፡ ለማድረግ ፡ በሚሰጠው ፡ ሥልጣንና ፡ ለመዳረግ ፡ በሚሰጠው ፡ ሥልጣን ፡ መካከል ፡ ያለው ፡ መደናገር ፤ ሁለተኛ ፡ በውጤት ፡ ልዩነት ፡ ቢኖራቸውም ፡ በባለገንዘብ ፡ የሚሰጠው ፡ ዳረጎችና ፡ በገንዘብ ፡ መብት ፡ ማስተላለፍ ፡ ደንብ ፡ መካከል ፡ ያለው ፡ በቅርብ ፡ ተመሳሳይነት ፡ ነው ።

ስለመጀመሪያው ፡ ምናልባት ፡ የሚያሳዝነው ፡ የዳቪድ ፡ የፈረንሳይን ፡ ፍትሐ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ሺ፪፻፴፯ ፡ መሠረተ ፡ ሃሳብ ፡ ለመከተል ፡ በቀላሉ ፡ ያለመምረጥና ፡ ሙሉ ፡ ውጤቱ ፡ ሊታይ ፡ የሚከብደውን ፡ አዲስ ፡ ደንብ ፡ መተለም ፡ ነው ።

በቁጥር ፡ ሺ፯፻፵ ፡ (ለ) ፡ ውስጥ ፡ የገባው ፡ ለውጥ ፡ ምን ፡ ጥቅም ፡ እንደተገኘበት ፡
 ግልጽ ፡ አይደለም ፤ በተጨማሪም ፡ ሕግ ፡ አርቃቂው ፡ ሌላ ፡ የፍትሐብሔር ፡ ሕጎችን ፡
 ሲደርስ ፡ ይህንን ፡ ለውጥ ፡ በሃሳቡ ፡ ምን ፡ ያህል ፡ ይዞ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ እንዳዋለው ፡
 ግልጽ ፡ አይደለም ። ስለሁለተኛውም ፤ በባለገንዘቡ ፡ የሚሰጠው ፡ ዳረጎችና ፡ የገንዘብ ፡
 መብት ፡ መተላለፍ ፡ ሁለቱም ፡ በተፈጥሮአቸው ፡ ፈቃድን ፡ ማግኘት ፡ ስለሚጠይቁ ፡
 ውጥንቅጥን ፡ በመፍጠር ፡ ሁለት ፡ ልዩ ፡ የሆኑ ፡ አቋሞችን ፡ በሕግ ፡ የመጠበቅ ፡ ፍላ
 ጎት ፡ ግልፅ ፡ አይደለም ። ከዚህ ፡ ሁሉ ፡ ባለጉዳዮቹ ፡ ለውጦችን ፡ እንደፍላጎታ
 ቸው ፡ ለማድረግ ፡ ነፃ ፡ ሆነው ፡ አንድ ፡ ረዳት ፡ የሕግ ፡ ክፍል ፡ ማርቀቁ ፡ በቂ ፡ ይሆ
 ናል ። ሆኖም ፡ ሕግ ፡ አርቃቂው ፡ በዚህ ፡ ክፍል ፡ ማርቀቅ ፡ ያለበትን ፡ ችግር ፡ ብን
 መለከት ፡ እነዚህ ፡ ትችቶች ፡ እንደቀላል ፡ ሊቆጠሩ ፡ ይችላሉ ።

by Jonathan A. Eddy*

I. Introduction

A. General

Subrogation allows the substitution of a new creditor in the place of the original creditor, with the possibility of the new creditor now exercising the right, and its accessories, of the original creditor. In this article, discussion will be restricted to the role of payment with subrogation, dealt with by the Ethiopian Civil Code primarily in Arts. 1968-75.¹

1. **Sources.** — Payment with subrogation may occur when performance of an obligation is made to the creditor by someone other than the debtor. In certain such cases, the law provides directly that the person making performance shall receive in return the paid creditor's right against the debtor. This is legal subrogation, which has particular importance in the law of suretyship, co-debtors, and mortgage. Yet in many cases, there will be no Code provision or special law entitling the third party payor to legal subrogation. In these cases, the payor may still be able to obtain the benefits of subrogation through a contract. For instance, a third party may pay the original creditor under an agreement by which the creditor transfers his rights against the debtor to the paying third party. Alternatively, a third party may lend a debtor the funds necessary to satisfy the creditor, under an agreement by which the debtor permits the lender to exercise against the debtor the rights which the now-satisfied creditor previously held. Under certain conditions, the law will give effect to such agreements; indeed, contractual subrogation also holds an important place in the law, because it allows the introduction of needed flexibility into the payment of obligations.

2. **Effects.**—Whatever the *source* of subrogation, the *effects* are the same: the third party payor is substituted for the original creditor, and is allowed to exercise

* A. B., Harvard 1966; J. D., University of Washington (Seattle), 1969; Lecturer and Assistant Dean, Law Faculty, HSIU.

1. Payment with subrogation is one particular instance of "personal subrogation", that is, the substitution of one *person* for another in a legal relationship. Mazeaud et Mazeaud, *Leçons de droit civil* (1956), Vol. II, §841. Personal subrogation, thus defined, might be taken to include assignment and the oblique action. See De Page, *Traité élémentaire de droit civil belge* (3rd ed., 1964), Vol. II, §513B. The element these institutions share (substitution) is so general, and of such little import compared with the different functions they fulfill and the technical rules surrounding each, that the value of the generalized concept may be questioned. De Page is typical: after noting the general concept in his discussion of payment with subrogation, he makes little use of it in his elucidation of the oblique action or of assignment. *Id.*, Vol. III, §180 *et seq.*; Vol. III, §378 *et seq.*

In addition to personal subrogation, French doctrine recognizes "real subrogation," that is, the substitution of one "*thing*" for another in a legal relationship. Mazeaud et Mazeaud, *op. cit.*, Vol. II, §841. The theory of real subrogation is properly part of the concept of patrimony. For further discussion, see Mazeaud et Mazeaud, *op. cit.*, Vol. I, §282 *et seq.*, esp. §293.

the latter's rights against the debtor. Subrogation thus avoids the normal effect of a valid payment: the extinction of the obligation. But it is important to understand that even without subrogation, a third party making a valid payment will have an action to recover from the debtor the amount paid on his behalf. For at the same time the original debt is extinguished, a new obligation will be created. If, for instance, C pays B's debt to A, this payment will extinguish the AB debt, but it will create a new BC debt.²

The importance of subrogation is not simply that the subrogee receives an action by which he may reimburse himself: this he will already have. Rather, its importance lies in the fact that the subrogated right will retain in the subrogee's hands all the characteristics and accessories which it had in the hands of the subrogor. And thus it will often be advantageous for the subrogee to base his action on this right. The subrogee also retains his personal action for reimbursement; in some circumstances this might be the more useful action, and the subrogee will continue to have the option of proceeding on that basis.

B. Payment

In Parts II and III, respectively, of this article, the different sources of subrogation and the effects of subrogation are discussed in detail. Prior to that, however, the law of payment must be considered briefly. This is so for two reasons: first, subrogation usually presupposes a valid payment by a third party;³ second, while the Ethiopian Code follows French law very closely in the area of subrogation proper, certain complications arise due to variations between the French and Ethiopian law relating to the underlying payment.⁴

French and Ethiopian law are agreed that *some* obligations must be performed by the debtor personally. These are obligations *intuitu personae*, where the parties have contracted with a view to the personality of the debtor: for instance, contracts for the performance of an operation by a surgeon, or for a painting by a particular artist. Under Art. 1740 (1) of the Ethiopian Code, which reflects the French position,⁵ an obligation may have such a character where "given the nature of the contract, this is essential to the creditor or has been expressly agreed."⁶

2. For present purposes the exceptional case, where it is C's intention to confer a gift on B, may be disregarded.
3. The exceptional case occurs in subrogation by the debtor when the subrogee lends money to the debtor who makes payment with this money personally; see discussion *infra*, text at n. 42.
4. The following discussion restricts itself to the pertinent variations, dealing with the issue who may make payment. Ethiopian law follows French law respecting capacity of the payor (Fr. Civ. Code Art. 1238 al. 1; the same rule obtains in Ethiopia by application of the Code's general rules respecting capacity, see esp. Arts. 313, 358, 381, and J. Vanderlinden, *The Law of Physical Persons* (HSIU, 1969); capacity of the payee (Eth. Civ. Code Art. 1742, Fr. Civ. Code Art. 1241); and to whom payment may be made (Eth. Civ. Code Art. 1741, Fr. Civ. Code Art. 1239, al. 1; Eth. Civ. Code Art. 1743, Fr. Civ. Code Arts. 1239 al. 2, 1240). For discussion of the French law, see generally Mazeaud et Mazeaud, *op. cit.*, vol. II, §830 *et seq.*; Planiol et Ripert, *Traité pratique de droit civil français* (2nd ed., 1954, by Esmein) vol. VII, §1149 *et seq.*
5. Fr. Civ. Code Art. 1237.
6. The phrase "given the nature of the contract" has been dropped from the English translation of the Code; it appears, however, in the official Amharic text, as well as in the French draft.

In addition to the extreme examples given, many other contracts for services are *intuitu personae*.⁷

But many obligations, and in particular obligations to pay a sum of money, do not have this character.⁸ Art. 1740 (2) provides the general rule:

"In all other cases, the obligations under the contract may be carried out by a third party so authorized by the debtor, by the court or by law." (Emphasis added).

This appears to introduce into Ethiopian law a substantially narrower rule than that of French law. For under French Civil Code Art. 1236:⁹

"An obligation may be performed by any person who has an interest, such as a co-debtor or a guarantor.

An obligation may even be performed by a third party who has no interest provided that the third party acts in the name and on behalf of the debtor, or that, if he acts in his own name, he is not to be subrogated to the rights of the creditor."

Under either provision, the creditor may be constrained to accept performance by someone other than the originally envisaged debtor. The rationale for this is simply that the creditor, who is receiving performance, has no sufficient ground for complaining as to the person who is performing. Naturally the object of the obligation, that is, what is to be performed, remains unaffected,¹⁰ as does the primary legal responsibility of the debtor for any misperformance or non-performance.¹¹ But the French provision lacks the general requirement of authorization contained in Ethiopian Art. 1740 (2). Accordingly, payment may take place without the debtor's consent, or even over his objection. The sole limitation of French law is that payment may not validly be made by a third party over the objection of both parties.¹²

7. For further examples, see David, *Commentary on the Ethiopian Civil Code*, Title XII (preliminary draft), (trans. Kindred) (HSIU, 1968), p. 43; De Page, *op. cit.*, vol. III, §400, 401, 408. Contracts other than those for personal services may also be *intuitu personae*: a contract of bail, on the bailee's side; so also, a contract of residential lease, on the lessee's side.
8. It must be emphasized that the only question involved here is the delegation of the *factual* performance, sometimes referred to as vicarious performance. Delegation of the *legal responsibility* for performance (properly known as "delegation") is a different matter, dealt with by the Ethiopian Code in Art. 1976 *et. seq.*
9. Author's translation. Some explanation is required of the language of the last phrase: that if the payor acts in his own name, he is not to be subrogated to the rights of the creditor. A payor who has an "interest," for instance by being a codebtor or guarantor, is accorded subrogation as a matter of law, both in French and Ethiopian law (see text *infra* at n. 15). When Art. 1236 states that a person paying in his own name who has no "interest" is not to be subrogated, the meaning is simply that he is not, through his act of payment alone, entitled to subrogation as a matter of law. It remains possible, in both French and Ethiopian law, for such a person to obtain subrogation as a matter of *contract*, at the hands of either the creditor or debtor. (See text *infra* at nn. 32, 42).
10. It is exactly for this reason that, conversely, *intuitu personae* obligations must be personally performed: the identity of the person in those cases affects the character of the performance, and a change of persons thus means a change of object.
11. See note 8, *supra*.
12. This is the usual statement of the rule in French law. See, e.g., Colin et Capitant, *Cours élémentaire de droit civil français* (9th ed., 1942, by de la Morandière), vol. II, § 476 (citing Req. 7 juin 1937, S. 1937. 1.25). There is, and has been for some time, some controversy over the exact "rule;" see, e.g., Aubry et Rau, *Droit civil français* (6th ed., 1948, by Martin;

Art. 1236 fits well with the French provisions regarding subrogation: in cases of legal subrogation, the payor will have an "interest"; his payment is therefore specifically authorized by Art. 1236 al. 1. And in those cases where a payor does not have an interest, and is therefore relegated to contractual subrogation at the hands of either the creditor or debtor, the grant of subrogation makes clear that the subrogating party does not object to the third party payment.

Art. 1740 (2) cannot be said to fit nearly so well with the subrogation provisions of the Ethiopian code. True, there will be no problem respecting subrogation by the debtor. There, by the same reasoning just applied to the French provisions, the debtor's consent to the subrogation will imply an authorization of the third party to make payment. But in the case of legal subrogation or subrogation by the creditor an anomalous situation may arise: the Code clearly authorizes subrogation, but does not always clearly authorize the underlying payment without which subrogation cannot occur.

Of course, in many of those cases also, while the subrogation may not be made by the debtor, he may authorize the payment. But this is not a complete answer. To begin with, it is also possible that the debtor will not do so. For if the payment is coupled with subrogation, it will not extinguish the debtor's obligation, but at best postpone it; whether this will be sufficient incentive to induce the debtor's cooperation will depend upon the circumstances of the particular case, including the presence or absence of countervailing considerations such as inconvenience.

Moreover, even if the debtor would be willing, it may be inconvenient or impossible to contact him, or it may entail unacceptable delays. And as the uncertainty thus created is the antithesis of the security which the subrogee usually hopes to obtain from subrogation, it may dissuade him from acting at all. Thus there are significant practical differences in the results to be expected under the French and the Ethiopian rules, the latter being much less satisfactory from the viewpoint of the creditor or would-be payor.

Where authorization is not obtained from the debtor, payment may still be valid if the third party is authorized by the court or by law. Only the latter will be discussed here, for it alone has the potential of offering a general solution circumventing the inadequacies of a rule requiring the debtor's consent. The question of legal authorization of third party payment will be discussed first in relation to cases of legal subrogation, and then in relation to subrogation by the creditor, as the relevant considerations are quite different in the two areas.

1. Legal subrogation. — In the areas covered by legal subrogation, express authorization often does occur in the Code: Art. 1939 expressly authorizes a guarantor to make payment to a creditor after the debt has fallen due; Art. 3083 (1) authorizes a mortgagee to pay a superior creditor with the latter's consent or where the immovable is attached on the latter's request. And for co-debtors, no problem arises, since each co-debtor owes the whole debt as against the creditor.

The presence of such provisions in the Code indicates that it is correct to distinguish authorization to pay and authorization to receive subrogation. Rather than solving the problem, therefore, they contribute to it. For sometimes the Code

trans., 1965 Yiannopoulos), vol. I, §316 at nn. 1, 2; Pothier, *Oeuvres* (1861 ed., by Bugnet), vol. II, §495 *et. seq.* The authorities are in accord, however, that in French law a valid payment may be made without the debtor's knowledge, and, *a fortiori*, without his authorization. It is this that contrasts with Ethiopian law, and provides the practical difficulties existing in the area of subrogation.

authorizes subrogation, but is entirely quiet as to the right to make payment. In fact, this is the case with Art. 1971, the Code's general provision relating to legal subrogation. And Art. 1971 is not coterminous with the various specific provisions appearing elsewhere.¹³ Thus while there is no specific provision relating to pledges analogous to Art. 3083 governing mortgages, Art. 1971 will allow subrogation of a pledgee who pays a superior (or a junior) creditor who has a security interest in the pledged property. Since the law is silent as to authorization to make payment, should it be assumed that a "legal authorization" is lacking, and the debtor's authorization is necessary?

While that is a possible implication, it is not a necessary one. Rather, by the process of interpretation frequently applied in France, Art. 3083 may be treated as "illustrative" of a general principle underlying the Code. To do otherwise would create anomalies, for instance in the treatment of pledge and mortgage, which have no basis in differing policy considerations.

Yet even if it is accepted that Art. 3083 is "illustrative" of a general principle, what is that principle? The analogy between pledge and mortgage is immediate, but is the "principle" limited to the law of real security interests? On the contrary, Art. 1939 would seem to be another "illustration:" for the principle with which we appear to be dealing is that of French law: that a person with "an interest" may pay a debt, and will be accorded legal subrogation. In terms of the Ethiopian Code, payment in such situations is "authorized by law;" the express provisions simply note particular instances of this principle's application. By this circuitous route, we are led back to the French law of payment.

2. Subrogation by the creditor. — Reconciling the draftsman's alterations of the law of payment with his apparent intent to introduce unchanged the French law of subrogation proper is yet more difficult when subrogation by the creditor is considered. Reliance on the debtor's authorization is equally inadequate in this instance; authorization by the court would again be a special case. So once more the question is to determine whether the payor is "authorized by law" to make payment in cases of subrogation by the creditor.

Express authorization does not exist: Art. 1968 mentions only subrogation, not payment. And an argument of implied authorization faces substantial objections. The principle developed above with reference to legal subrogation does not extend to these situations, for the payor now is a person who has "no interest." One might argue that, since subrogation requires a valid payment, Art. 1968, in authorizing subrogation, must implicitly authorize payment. But Art. 1968 has a meaningful area of application without this implication: that is, to authorize subrogation in those cases where the third party's payment is otherwise authorized. Finally, this interpretation would lead to the somewhat bizarre result that the creditor could "authorize" payments by a third party without the debtor's consent, but only when he also subrogated the third party.

At this point, there remains open only a choice of anomalies. For if Art. 1968 does not authorize payment, a valid payment will normally require the debtor's authorization. Thus while his consent is not required for subrogation, subrogation could only occur if he authorized the payment. The actual obstacle that this creates may

13. This matter is treated fully in the discussion of legal subrogation in Part II.

not be large, for the debtor would not often have an interest in refusing authorization, and the courts ought to treat an arbitrary refusal as a violation of the debtor's obligation of good faith under Arts. 1713 and 1732.¹⁴ But the more important practical consideration remains that it may be difficult to obtain "authorization" simply because it is difficult to reach the debtor. This result is thus not wholly satisfactory; nevertheless it appears to be the best which can be reached in light of the unreconciled discrepancies of Arts. 1740 (2) and 1968.

3. Summary.—Subrogation usually presupposes a valid payment by a third party. Ethiopian law requires, as French law does not, that a third party making a payment be authorized to do so, by the debtor himself, by a court, or by law. In cases of subrogation by the debtor, the debtor's consent to the subrogation will subsume his authorization of payment. And in the area of legal subrogation, the Code embodies indirectly a principle also found in French law, payment by a third party who has "an interest." But with respect to subrogation by the creditor, it is not permissible to imply authorization by law. Validity of payments will therefore normally depend upon the debtor's authorization of payment, which may certainly not be presumed from the creditor's consent to subrogate. Some amelioration of this rule may be obtained if the courts will hold an arbitrary refusal of authorization by the debtor to be a violation of his obligation of good faith.

II. Sources of subrogation

Against this background, it is possible to consider in detail the sources of subrogation. Three such sources exist in Ethiopian law: legal subrogation, that is, subrogation of the payor to the creditor's rights by operation of law; and two forms of contractual subrogation: by the creditor and by the debtor.

A. Legal Subrogation

In certain cases, a person who pays another person's debt is accorded the benefit of subrogation by simple operation of law, without the necessity of any agreement at all. In each case, we may see that the law recognizes a special interest of the payor in the extinguishment of the other person's debt. Usually this is because although the debt ultimately rests with another, the payor entitled to legal subrogation is directly affected by the extinction or non-extinction of the debt: such, for instance, is the situation of co-debtors, guarantors, or persons enjoying interests in the same property.

Art. 1971 is the Code's general provision providing for legal subrogation. It outlines two broad principles upon which legal subrogation shall be granted, each of which is elaborated elsewhere by specific Code provisions. Both principles again reflect French law.¹⁵

14. Compare the discussion of the "interests" of the various parties contained in the discussions of the French rule by the authorities cited, n. 12, *supra*.

15. Eth. Civil Code Art. 1971:

Subrogation to the rights of the creditor shall take place by virtue of the law, to the extent of the amount paid:

(a) for the benefit of any person who, being bound with others or on behalf of others for the payment of a debt, discharged the debt and is thereby entitled to indemnity or contribution from his co-debtors; and

(b) for the benefit of any person who, being owner of a property or enjoying over it a right of lien, mortgage or pledge, paid a creditor who enjoyed over the same property a right of lien, mortgage or pledge; and

1. **Payment by a person "bound with another or on behalf of others."**¹⁶ If a payor discharges the debt of a person "with" whom or "on behalf of" whom the payor is himself bound, the payor is entitled by Art. 1971 (a) to subrogation as a matter of law, to the extent of the amount paid. This article applies to a codebtor, who is bound "with" another, as well as to a guarantor, who is bound "on behalf of" another. Both these results are made explicit by more specific provisions, Art. 1909¹⁷ and Art. 1944, respectively.

a. Codebtors. — Suppose B and B₂ as codebtors owe A \$1000 on a note due December 31, bearing 12% interest. On December 31, B₂ pays A in full himself. As against A, B₂ was bound to pay the full amount; his payment is clearly valid. Two effects would normally follow: the extinguishment of the AB debt,¹⁸ and the creation of a new B₂ debt. The latter effect does occur, for under Art. 1908 B₂ is given a claim against B for the amount paid in excess of his share. This action is in the nature of an agent's claim against his principal for reimbursement for outlays made on the principal's behalf.¹⁹ And as such, the claim will bear interest at the rate of 9% from the date of B₂'s payment, without the necessity of a default notice to B.²⁰

However, since the Code accords the paying codebtor subrogation to the creditor's rights under Arts. 1971 (a) and Art. 1909, the first effect, extinguishment of the AB debt, does not take place. Rather, the debt continues to exist, not in favour of A, but rather in favour of B₂. Thus B₂ acquires a second action against B, and one that in this case will be more advantageous for him, since it bears interest at 12%.

b. Guarantors. — The suretyship provisions of the Code provide an exceptionally clear view of the relationship of subrogation to the guarantor's personal action for indemnification. Suppose B borrows \$1000 from A, without interest, and guarantees this loan. On the due date, B fails to make payment; A approaches C, who pays in B's stead.

Again, C has a personal action against B for indemnification under Art. 1940. This action includes a right to principal and interest paid, and to costs incurred. Sometimes it may also include damages suffered as a consequence. Art. 1941. Like

(c) whenever the law so provides.

Particular differences which may exist between French and Ethiopian law are treated in the course of the following discussion.

16. Ethiopian law follows French law most closely in this area. See Mazeaud et Mazeaud, *op. cit.*, §855; Planiol et Ripert, *op. cit.*, §228.

17. In the English version of the Code, "subrogation" has been inconsistently translated as "substitution". A more graceful rendition of Art. 1909(1) would be:

(1) A debtor who may claim under Art. 1908 shall be subrogated to the rights of the creditor to the extent of the amount paid by him to the creditor.

18. Eth. Civ. Code Art. 1806.

19. Eth. Civ. Code Art. 2221(3). In French law, the action is viewed either as an agency action or as *gestion d'affaires* (unauthorized agency in the Ethiopian Code), depending on whether the codebtor relationship arises contractually or by law. See Planiol et Ripert, *op. cit.*, vol. VII, § 1092. It is probably equally suitable to view the latter case as one of legal representation, see Eth. Civ. Code Art. 2179. For our purposes here the exact nature of the action is immaterial, as Art. 2264(3) applies to unauthorized agency the same rule contained in Art. 2221(3).

20. Eth. Civ. Code Art. 2221(3) or 2264(3), in conjunction with Art. 1751.

a co-debtor's claim, the action is viewed as being in the nature of an agent's action, and bears interest from date of payment, without the necessity of a notice of default to the primary debtor.²¹

Subrogation, accorded under Arts. 1971 (a) and 1944, once more provides the payor with a second action. Which action the payor will prefer depends on the particular circumstances. In the example given, the guarantor will prefer the personal action, which will bear interest at the legal rate of 9% from the date of payment, while the creditor's action would at best bear interest at 9% from notice of default, and might be interpreted as entirely interest-free. Similarly, the payor might prefer the personal action for statute of limitations reasons: the limitation period may already have run on the creditor's action, but not on the personal action, which only arose on the date of payment. But frequently the subrogated action will be preferable: it may bear interest at more than 9%, it may be furnished with real securities, or there may be other special advantage in action from the creditor's position.²²

2. Payments by a person who is owner of a property or who enjoys the right of lien, mortgage or pledge.²³ If a payor who is himself *owner* of certain property, or *who enjoys a security interest* (right of lien, mortgage or pledge) in certain property, pays a creditor who enjoys a security interest in the same property, Art. 1971 (b) accords him subrogation to the paid creditor's rights to the extent of the amount paid. This is a particularly clear example of our previous statement that legal subrogation is allowed principally in those cases where the payor in question has a strong interest in extinction of the other person's debt. In many cases, the payment may be made to prevent the creditor from proceeding against the property, in which the payor also has an interest, after the debtor has defaulted.

Suppose, for instance, that B and B₂ are joint owners of a certain piece of land. Now suppose B, in order to obtain a loan, has mortgaged his share of the land to secure the loan.²⁴ Now he defaults on the loan. Execution on the mortgage by B's creditor may be very inconvenient to B₂, who wishes to continue to use the land as an undivided area, or it may result in a sale at an artificially low price. In other words, he may be seriously prejudiced by the creditor's action, although the debt secured is not his own. Accordingly, if he moves to pay the creditor, Art. 1971 (b) accords him, as a matter of law, subrogation against his joint owner to the extent of the amount paid, to secure his eventual recovery. Art. 1971 (b) is also given more specific application by special provisions of the Code. For example, consider a person who holds a "second mortgage," that is, a mortgage

21. See Planiol et Ripert, *op. cit.*, vol. XI, § 1540.

22. Suppose, for example, that there are codebtors, B₁ and B₂, and one of them, B₁ has been guaranteed by C. If C had guaranteed both B₁ and B₂, he would have personal recourse against both. But if he guaranteed only B₁, he also has personal recourse only against B₁ even though he may be required to pay the entire debt. By virtue of his subrogation to the creditor's right, however, he may proceed against *either* B₁ or B₂ (or both) for the full amount he has paid. The above is a statement of the French law, see Planiol et Ripert, *op. cit.*, vol. VII, §1092. The Ethiopian code does not specifically deal with the issue, but as it contains provisions identical to those of the French code from which the above result is derived, the result will likely be similar.

23. For a discussion of the French law, see Mazeaud et Mazeaud, *op. cit.*, §855; Planiol et Ripert, *op. cit.* §1230.

24. This is allowed by Eth. Civ. Code Art. 1260, although B₂'s consent will be required, Eth. Civ. Code Art. 1266.

second in priority to another mortgage. To preserve his own mortgage, the second mortgagee may wish to pay off a first mortgagee who is about to proceed against the property.²⁵ Should he do so, he will, under Art. 1971 (b) and Art. 3083(2), be subrogated to the rights of the creditor he has paid.

Art. 3083 (2) deserves careful comparison with the general provision, Art. 1971 (b). Art. 3083 only subrogates a mortgagee making payments to creditors having priority. This is in accord with French Civil Code Art. 1251. But this is a restriction not contained in Art. 1971 (b). There is no reason that Art. 1971 (b) should not be applied to allow, for instance, a first mortgagee to remove a second mortgagee who is threatening foreclosure.²⁶ The limitation required by French Civil Code Art. 1251 al. 1, and incorporated in Eth. Civil Code Art. 3083, has been criticized in France;²⁷ it can and should be avoided in Ethiopian law by direct application of Art. 1971 (b).

In another respect both Art. 3083 and Art. 1971 (b) represent narrower rules than Art. 1251 al. 1 of the French Code. Art. 3083 grants subrogation in favor of mortgagees making payments, while Art. 1971 (b) grants subrogation in favor of owners or secured creditors making payments; Art. 1251 (1) of the French Code more broadly allows subrogation of any creditor (thus even an unsecured creditor) making payment to a creditor enjoying preference over him. A similar provision for legal subrogation cannot be found in Ethiopian law.²⁸

3. Cases provided by law.—A third subsection of Art. 1971 simply provides that legal subrogation shall also occur “whenever the law so provides.” The law might so “provide” either in the Codes, or by expansive interpretation extending the present Code provisions to cases where similar considerations exist, or in special legislation. To date, only the first of these three possibilities need be considered.

Article 1059 appears to introduce a limited version of the French principle of subrogation accompanying payment of the debts of a succession.²⁹ The Ethiopian provision accords subrogation only to a special legatee; payments by persons succeeding by universal title are apparently not afforded subrogation.

25. At first it may seem strange that a second mortgagee would act in this manner, increasing the amount owed him by a doubtful debtor. But suppose a piece of land is subject to a \$10,000 first mortgage, and a \$5000 second mortgage. The second mortgagee estimates that under prevailing conditions, a forced sale of the land will bring just \$10,000, leaving no surplus for him. Then he may choose to pay off the first mortgagee, and be subrogated to his rights, in the hopes of a later sale of the land at a more favorable price, or an improvement in the debtor's position.

26. Here also, one may at first wonder what interest the first mortgagee has in doing so: surely, if a second mortgagee is proceeding against the property, he is doing so in the expectation that the sale price will be sufficient to give him at least partial satisfaction. And this of course would mean that the first mortgagee could be paid in full. This objection is correct so far as it goes. But it neglects the fact that lenders are often closely entwined in their borrower's affairs and may therefore have extrinsic interests in seeing that those affairs are not disrupted.

27. See A. Weill, *Droit civil: les obligations* (Precis Dalloz, 1971), p. 942.

28. Also, despite the similarities between mortgage and pledge, there is no provision in the pledge sections of the Code dealing with payment with subrogation. Art. 1971(b) does of course apply. Art. 2848 in the pledge sections, “subrogation to property rights” does not concern payment with subrogation; it is an instance of real subrogation; see n. 1, *supra*. Further examples of the application of Art. 1971(b) are found in Arts. 3095 and 3097.

29. French Civil Code Art. 1251 al. 3.

A further instance of subrogation, and one of great importance, operates with respect to insurance against damages. Under Art. 683 of the Commercial Code, an insurer paying damage claims will be subrogated to actions against third parties liable for the damage.³⁰ Maritime Code Art. 323 embodies a similar principle where there may be claims against third parties under the special "general average" principles of marine insurance. Interestingly, Art. 690 of the Commercial Code *prohibits* subrogation clauses (let alone legal subrogation) in contracts insuring persons. There is no clear justification for such a prohibition in the case of accident or health insurance policies, where the subrogation of the insurer could substantially reduce premiums—a benefit which would encourage wider coverage and presumably has more social utility than conferring windfall cumulations of benefits.³¹

B. Contractual subrogation

Where the law does not accord subrogation to the payor, it may still occur as a matter of agreement between him and either the creditor or the debtor. In both instances, its utility is as a means of allowing the parties to "refinance" performance.

1. Subrogation by the creditor.—³² Suppose that A has borrowed \$5000 from B, which is to be repaid in full by December 31. This loan bears interest at 10% per annum, and is secured by a mortgage on A's land. Now suppose that B himself desires payment earlier, perhaps in September. He cannot require A to make this payment, and A may be unwilling to do so voluntarily if he still requires funds himself. But C, a third party, might be happy to make this payment to B, if he could in turn be assured of receiving the payment of principal and interest. Subrogation by the creditor allows this: the subrogated payor then "stands in the shoes" of the original creditor, and may exercise both the primary claim to the debt and the accessory security interest provided by the mortgage. B is benefited, because he is able to receive payment immediately, as he desired; C is provided the opportunity of lending at terms he considers advantageous; A, on the other hand, is not prejudiced: neither what he owes nor the time that it will be due has been changed. Only the person of the creditor is different.

Under Art. 1968, a creditor who is paid by someone other than the debtor is always free to subrogate the paying party to the creditor's rights against the debtor.³³

30. A distinction should be drawn between this legal subrogation and a "subrogation clause." Under earlier French law, legal subrogation was not accorded, and contractual subrogation clauses were held to effect an assignment, not subrogation. The insurer's recovery against a third party was therefore not limited to the extent of his payment to the insured. (A full discussion of the differences between subrogation and assignment appears *infra*, text at n. 52). French law now accords legal subrogation; moreover, this is a mandatory provision which is held to prohibit assignment. See Planiol et Ripert, *op. cit.*, vol. XI, §1347.

31. It is possible to argue that the insured "expects" a cumulation of benefits because he has "paid for them." Of course, if a rule allowing subrogation were adopted, premiums would be adjusted so that the insured would *not* pay for the right to cumulative benefits. In that case, while the "expectation" might still exist, it is unclear that it is one deserving the law's protection.

Similar questions may be raised concerning the apparent absence of subrogation provisions in the government's pension plans. See Public Servants' Pension Decree, Decree No. 46 (1961) as amended, Public Servants' Pensions Declaration, Proc. No. 209 (1963).

32. See generally Mazeaud et Mazeaud, *op. cit.*, vol. II, §§846-49; Planiol et Ripert, *op. cit.*, vol. VII, §§1221-23.

As this is a matter of agreement between the creditor and the payor, however, the creditor is likewise free to refuse subrogation.³⁴

Art. 1968 (2) imposes two conditions upon subrogation by the creditor: it must be *express* and it must be *effected at the time of payment*. Both conditions parallel those of Art. 1250 al. 1 of the French Civil Code.

a. "Express."—The requirement that subrogation be express is meant to preclude the courts from inferring, simply from the circumstances surrounding a payment, that the creditor has subrogated the person who paid him to the original creditor's rights against the debtor.³⁵ Normally, a court is free to imply the intention of a contracting party from such circumstances: subrogation is one of several instances where the Code requires more direct proof.³⁶ In practice, in the area of subrogation, the result is to require unequivocal words.

If the words employed by the parties fail to establish intention to subrogate, the result may be to characterize the transaction as an assignment.³⁷ This makes the requirement that subrogation be express quite stringent, for there are few words which may be employed, other than "subrogate," which will indicate unambiguously that subrogation rather than "assignment" is intended. This narrowness of terminology is already constricting in English and French; the wisdom and utility of the provision may be doubted when the further fact is considered that Amharic lacks at present words with the narrow technical meaning acquired over years by such words as subrogate in European languages. Application of the provision by the courts will therefore require delicate consideration for the foreseeable future.

The requirement that subrogation be express should not be confused with a requirement that subrogation be effected in writing. No requirement of a writing is imposed.³⁸ Further, the two concepts are distinct and independent, so that the Code's requirement that the subrogation be "express" could be fulfilled by an oral, as well as a written agreement, and, conversely, a written agreement will only suffice when it shows the "express" intention to subrogate.

b. "Effected at the time of payment"—By its terms, the second requirement would only allow subrogation to occur simultaneously with payment.³⁹ In fact, however, the rationale of the requirement will be satisfied if it is only interpreted to preclude subrogation *after* payment, thus allowing subrogation to be agreed before, as well as at, the time of payment. Louisiana courts, interpreting Art. 2160

33. Eth. Civil Code Art. 1968:

1. A creditor who is paid by a third party may subrogate him to his rights.
2. Subrogation shall be express and effected at the time of payment.

34. While the creditor is free to do so, he is not likely to do so, since this will normally prevent his obtaining the immediate payment which has been offered.

35. For a discussion of *express* as opposed to *tacit*, see Planiol et Ripert, *op. cit.*, Vol. VII §105.

36. See, for other examples, Eth. Civ. Code Arts. 1685, 1740, 1827, 1922, 1977, 1981.

37. The differences which will result if an "assignment" rather than a "subrogation" is found to be present are discussed later, see text at n. 52 *infra*.

38. Nor does one exist in French law. See Planiol et Ripert, *op. cit.*, §1223.

39. At least one French writer seems to reach this conclusion: see A. Weill, *op. cit.*, p. 935. Other writers are ambiguous on this point, giving their attention only to the prohibition of subrogation *after* payment, and the rationale underlying it.

of the Louisiana Civil Code, also derived from and parallel to Art. 1250 of the French Code, have reached this result.⁴⁰

This result is sound if the rationale of Art. 1968 and its precursors is considered. Normally, when payment is made, the obligation in question is extinguished thereby. Subrogation forms an exception to this rule, by allowing the debtor's obligation to continue to exist in favor of the subrogee, who takes the place of the original creditor. But conceptually, Continental lawyers could only allow this result if subrogation took place at the time of payment. Any later agreement would be ineffective, for how could B (the original creditor) and C (his subrogee) revive, by their agreement, an obligation on the part of A, whose original obligation had already been extinguished by C's payment? A prior agreement by B and C, however, that C will be subrogated to B's rights when, in the future, he makes payment, presents no such problem of "revival", and should suffice as a valid subrogation, even if there is no further mention of subrogation when payment is actually made.

It should be noted that the Code's requirement refers to when subrogation shall be *agreed*: according to most authors, it is possible to submit proof of a later date in support of the subrogation (as where, some days later, the parties reduce an oral agreement to writing), but naturally if a significant period of time elapses between the claimed date of subrogation and the date of the proof offered, the proof will be questionable.⁴¹

2. Subrogation by the debtor.⁴² — Subrogation may also occur by agreement between the debtor and a third party who lends him money for the purpose of paying the debtor's creditor. Art. 1969.⁴³ This is an extraordinary institution by which the creditor's rights against the debtor are transferred to a third party, without the consent, or even against the will, of the creditor. Suppose B loans A \$ 5000 at 10%, secured by a mortgage of A's land. Let us say that A is having difficulty meeting periodic payments to B, and B is unwilling to arrange more lenient terms. C, however, would be willing to lend money to B on more lenient terms, provided that he had security for its repayment. The only security A has to offer is his already mortgaged land. Under Art. 1969, if A borrows money from C and uses this money to pay his debt to B, he is entitled, by means of subrogation, to transfer B's rights, including above all the mortgage, to C, *without the consent of B*. As noted, this institution is extraordinary when viewed in terms of our normal concepts of consent: it is justified, however, by its extreme utility.⁴⁴

40. John T. Hood, Jr. "Subrogation," in *Essays on the Civil Law of Obligations* (Dainow, ed., 1969), p. 179-80, and cases cited.

41. See Planiol et Ripert, *op. cit.*, Vol. VII, §1222.

42. See generally Mazeaud et Mazeaud, *op. cit.*, Vol. II, §§850-53; Planiol et Ripert, *op. cit.* Vol. VII, §§1224-26.

43. Eth. Civ. Code Art. 1969:

A debtor who borrows money or other tangible things to pay his debt may subrogate the lender to the rights to the creditor, even without the consent of the latter.

44. Note that its greatest utility comes from the fact that it allows not only a change in creditor but a change in terms of payment. For instance, a loan at 10% is paid off, and a new loan at 7% secured. Normally, a debt bearing interest is considered as an obligation where the term of payment benefit both debtor and creditor. Accordingly, in the absence of an express reservation on this point, prepayment would not be allowed without the consent of both parties. See Eth. Civil Code Arts. 2482, 1865-66. The creditor's consent is not likely to be forthcoming if, in the interim, the level of interest has been sinking. The great utility (to debtors) of subrogation by the debtor is thus to allow debtors to refinance their obligations taking advantage of the decline in interest rates. In capitalist terms, it may also be viewed as good because it stimulates competition among lenders.

If, in fact, the subrogation by the debtor takes place due to the debtor's use of borrowed funds to pay a creditor, as is envisaged by Art. 1969, there is no prejudice to other creditors of the debtor. Even though the subrogated lender may have priority over some of those creditors, this does not represent a new priority, but simply his substitution in the place of the original creditor who previously enjoyed a priority.

But subrogation by the debtor also poses a significant opportunity for fraud, and to avoid this danger, is submitted to rigorous formal conditions by Art. 1970.⁴⁵ Suppose in the previous case that A has actually already paid B, but now finds himself short of funds. Because he has already offered what real security he has to other creditors and lenders, he has little prospect of additional borrowings. Now, however, in conjunction with a potential lender, he agrees that in return for a loan, he will "subrogate" the lender to the rights of the creditor he has previously paid. By virtue of this "subrogation" the lender acquires the security of the previous creditor: more especially, he acquires the former's priority in time over other secured creditors who have since acquired claims. The agreement of subrogation between A and C is appropriately back-dated to the time of A's payment to B.

Fraud of this type is prevented, so long as it can be assured that the funds lent by C were in fact used by A to pay B, rather than representing borrowing for an unrelated purpose. And, in turn, this is achieved primarily by giving certain dates to the transactions in question. Accordingly, for subrogation to occur, the Code requires both the "instrument evidencing the loan" and the receipt for payment obtained from the creditor to have authenticated date.⁴⁶ The loan instrument must also include an express statement as to the intended use of the funds, and the receipt, as to the source of the funds. In distinction to subrogation by

The institution defies our normal concepts of obligations, for it not only envisages the transfer by the debtor of the creditor's rights, but also alteration of the content of those rights through an agreement of the debtor and a third party. One may well wonder what group of debtors was powerful enough to achieve such distortions of normal principles in their favor: the answer—the French nobility of the early 17th century. Religious wars in Europe had driven interest rates up, and the nobility was heavily indebted. At the close of the wars, rates again fell. Henri IV, in a declaration of 1609, allowed the nobility to refinance their debts, and thus introduced this type of subrogation into French law. The formal requirements of Art. 1970 of the Ethiopian Code, and its precursor, Art. 1250 al. 2 of the French Code, both have their basis in a judgment of the Parlement de Paris on July 6, 1690 (*Arrete des subrogations*). See Mazeaud et Mazeaud, *op. cit.*, §851.

French writers stress the unusual fact that the debtor is allowed to transfer the creditor's right, without stressing independently the obvious fact that the object of the obligation is also altered. Historically, this is quite understandable, for the authorization to subrogate accompanied the authorization to prepay. However, the failure to distinguish clearly between the two authorizations has led to some lack of clarity.

45. Eth. Civ. Code Art. 1970:

(1) Subrogation by the debtor implies (sic) that the instrument evidencing the loan bears an authenticated date and that the use of the sum lent is expressly specified therein.

(2) The receipt for the loan shall bear an authenticated date and include an express statement that the payment was made by means of the borrowed money.

(3) The creditor may not refuse to include this statement in the receipt where the debtor so requires him.

46. The ways in which an instrument may acquire an authenticated date are determined by Art. 2015. In the case of subrogation, the normal manner will undoubtedly be "receipt" of the instrument by a "public officer," most likely a registrar in the court's notary office.

the creditor, an express statement that the debtor *subrogates* the lender to the creditor's rights is not required.⁴⁷ Such a statement is hardly necessary in view of the otherwise rigid formalities, which will hardly admit of another intention.

III. Effects

In the preceding discussion, many of the effects of subrogation have already been noted. It is only necessary to summarize them here, and to deal with a few special problems which arise.

Whatever the source of subrogation, the effects are the same. And all of these effects may be deduced from the fact that it is the creditor's right which the subrogee exercises, together with the liens, securities and other accessory rights attached to it.⁴⁸

As a result, the subrogee will have a secured or unsecured right, depending on whether the original creditor had obtained securities; it will bear interest if it did in the hands of the creditor, and will not, if it did not. If the creditor was a merchant, and special rules of evidence were applicable to the debt in his hands, the same rules will apply to the debt in the subrogee's hands.⁴⁹ And the running of the statute of limitations will be in no way affected by the subrogation. From these consequences it can easily be seen that the subrogated right will often provide the subrogee with a better action than his personal action for reimbursement or indemnity; yet at the same time, particular circumstances, for instance, bar of the subrogated right by the statute of limitations, may make the personal action the more advantageous one.

A further result of the fact that it is the creditor's right which the subrogee exercises is that he may not exercise it "to the detriment of the creditor."⁵⁰ A partial payment therefore only entitles the subrogee to *pro tanto* subrogation; the creditor retains a full priority as to the unpaid balance.⁵¹

Article 1973 states the effects of both subrogation and assignment upon transfer of "liens, securities and accessory rights." Since subrogation and assignment share this important effect, and since assignment, like subrogation by the creditor, occurs through the agreement of the original creditor and a third party, there has often been confusion about exactly what differences exist between the two concepts. In fact, there are numerous distinctions.⁵²

47. For commentary on the identical French provision, see Planiol et Ripert, *op. cit.*, §1225.

48. Eth. Civ. Code Art. 1973:

(1) The subrogated creditor or the assignee of a right may exercise the liens, securities and other accessory rights attached to it.

(2) He may not enter into possession of the thing received in pledge by the creditor without the consent of the pledger. (sic).

49. Correspondingly, the creditor has the duty to supply the subrogee with proof. Art. 1974.

50. Art. 1972 (1).

51. This specific result of the general language found in Art. 1972(1) follows French law, and is stated in Eth. Civ. Code Art. 1972(2). There is some feeling that a rule according the creditor full priority is excessive. See Aubry et Rau, *op. cit.*, vol. I, §321.

52. See Mazeaud et Mazeaud, *op. cit.*, Vol. II, §860; Planiol et Ripert, *op. cit.*, Vol. VII, §1245; De Page, *op. cit.*, vol. III, §554.

1. **Source.** – Assignment is essentially the sale or gift of a right by the original creditor to a third party, and as such requires the consent of the creditor. Subrogation, however, may occur in three ways, as noted, and always in connection with payment of the original debtor's obligation.

a. **By the Consent of the creditor.** – This is the case which most closely resembles assignment. But this type of subrogation must be *express* and *effected at the time of payment*. Assignment, on the contrary, can be inferred, and need not have any connection at all with payment (that is the discharge of the original debtor's obligation).

The requirement that subrogation be express means that in all doubtful cases, where the creditor's intention to transfer a right to a third party may be implied, or is even express, but there is no *express* declaration of *intention to subrogate*, the transfer must be treated as an assignment.

b. **Legal subrogation.** – This form may also sometimes resemble assignment, but the distinction will be clear if it is recalled that, in the cases specified by the Code, subrogation occurs *as a matter of law*, without any intention of the parties.

c. **Subrogation by the debtor.** – This form of subrogation, although consensual, resembles assignment the least. For here the consent of the debtor transfers the right of the creditor. This anomaly has already been commented upon, as have the strict formalities imposed.

2. **Effects.** – In addition to the differences in source and formal requirements for validity, there are also substantial differences in effect. Among these are:–

a. **Rights transferred.** – Frequently assignment is used as a mode of “discounting” obligations: that is, a credit with a face value of \$100 may be transferred to an assignee in exchange for a \$90 cash payment. For \$10, the assignee assumes most of the risks of non-collectability, such as the debtor's insolvency. If he is able to obtain jurisdiction over the debtor, and the debtor is solvent, he will be able to obtain \$100, notwithstanding that he paid only \$90 for the credit.

Subrogation, however, operates differently: the subrogated person acquires a right to payment only to the extent that he has actually made payment. This principle, that a creditor may not “subrogate to his own detriment” (for instance, by transferring the whole credit in return for an only partial payment) is adopted by Art. 1972. As a consequence, the valuable economic function performed by the “discount assignment” may not also be served by means of subrogation: subrogation retains its primary character as a means of effectuating payment.

b. **Priority** – A second consequence of the same principle, stated explicitly by Art. 1972(2), is that in the event of the debtor's insolvency, the original creditor has priority over his subrogee. For instance, consider a debt of \$1000, \$500 of which is paid by C, who takes in return a subrogation to B's rights against A. As a result of the first consequence above, C has only a right to \$500, not a right to \$1000. And as a result of the second consequence, this claim is subordinated to B's remaining claim for \$500. Suppose that the debtor has become insolvent, and the debt is secured by a pledge of goods, worth, however, only \$500. B will have the right to realize the pledge and receive \$500 payment in full prior to C's being able to realize any amount from the pledge. Again, this result is at variance with the effect of a partial assignment, for in the latter case, both assignor and assignee compete on equal footing for available assets.

IV. Conclusion

Subrogation is one of the most useful doctrines of the law, and, as we have seen, is applicable in many different areas. It is also one of the most bewildering areas of the law when first confronted. Unfortunately, the subject's inherent complexities may even have been increased in Ethiopian law. This additional complexity results from two factors: one, the confusion existing between authorization to make payment and authorization to be subrogated; two, the close resemblance, but differences in result, between subrogation by the creditor and assignment. As to the first, it may perhaps be regreted that David did not simply choose to follow the French doctrine of French Civil Code Art. 1236, rather than formulating a new rule, the full consequences of which were difficult to foresee. It is unclear what has been gained by the alteration incorporated in Article 1740(2), and it is also unclear to what extent the draftsman held this alteration in mind as he fashioned other provisions. As to the second, since both subrogation by the creditor and assignment are consensual in nature, it is not clear why two separate institutions need be maintained by the law, at the expense of great complexity. One regime of suppletory rules would suffice, the parties naturally being free to fashion alterations. Considering the scope of the task before the draftsman in this area, however, these criticisms may be classed as minor.